

MARETICS ROLAND

A bűnözés, mint jelenség a társadalom kitaszított rétegeiben¹

Absztrakt

A következő cikkben a bűnözéssel, mint jelenséggel foglalkozom a társadalom kitaszított rétegeiben. Felmerül a kérdés, kiket is kell az olvasónak kitaszított réteg alatt értenie? A választásom nem másra, mint a hajléktalan személyekre esett. Több tudományosan megalapozott alkotást hívtam segítségül feltevéseim igazolására, illetve esetenként azok megcáfolására, mindamellett, hogy saját kutatást is alkalmaztam. Szó fog esni a hajléktalanság állapotának kialakulásáról, a hozzá fűződő pszichológiai háttérrel, a rendészet szerepéről és szükségességéről, illetve a lehetséges megoldásról. Remélem, a tények alapjául tudnak szolgálni a jövőben e kitaszított népcsoport reintegrálásához. A dolgozatot áthatja az empiria: megcáfolhatatlan tényeket tár az olvasó elé. Célom volt, hogy egyfelől kérdéseket tisztázzak, másfelől újabb kérdések magját vessem el mindamellett, hogy elgondolkodtassak mindenkit, aki olvassa.

Kulcsszavak: hajléktalanság, pszichológia, rendészet

Abstract

In the following article, I will discuss the phenomenon of crime among marginalized groups in society. The question arises: who should be considered marginalized groups? When choosing my topic, I chose none other than the homeless community. I used several scientific works to support my assumptions, and in some cases to refute them, while also relying on my own research. I discuss the causes of homelessness, the psychological

¹ A Rendőrség Tudományos Tanácsa a Rendőrségi Tanulmányok jelenlegi számában fiatal kollégák TDK díjazott tanulmányát jelenteti meg a tehetséggondozás jegyében.

background related to it, the role and necessity of law enforcement, and possible solutions. I hope that these facts will serve as a basis for the future reintegration of this marginalized group. The thesis is steeped in empirical evidence, presenting the reader with indisputable facts. My goal was on the one hand to clarify some issues, and on the other hand, to raise new questions, while encouraging everyone who reads it to think about the topic.

Keywords: Homelessness, Psychology, Law enforcement

Bevezetés

A témaválasztás indoklása

Elsődlegesen a témaválasztásom oka, hogy gyakorló rendőrként számtalanszor találkoztam hajléktalanok által elkövetett bűncselekményekkel, és több esetben feltettem a kérdéseimet: Hogy válik egy sikeres ember hajléktalan bűnözővé? Miért követnek el sok esetben indokolatlan, bagatell bűncselekményeket? Mit is jelent a bűnözés, mint jelenség a társadalom kitaszított rétegeinek körében? Dolgozatomban törekszem hipotézisemnek megfelelően alátámasztani, különböző módszerekkel igazolni állásfoglalásomat, miszerint a legtöbb általam megkérdezett ember élete már a gyermekkortól kezdődően rossz irányba halad, aminek mindösszesen csak végeredménye, hogy az egyén nem képes a társadalomba megfelelően beilleszkedni és abban szerepet vállalni. A Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának közrendvédelmi szakirányos hallgatójaként kiemelten fontosnak tartom feltárni és vizsgálni, hogy mely tényezők járulnak hozzá ahhoz, hogy a hajléktalanság életformáját élő személyek bűncselekmények elkövetéséből tartsák fenn magukat, vagy azokat szándékosan elkövetve tudatosan juttassák magukat büntetés-végrehajtási intézetbe.

Hipotézis

Egyéni meglátásom szerint az emberek neveltetése és általános viselkedése szorosan összefügg a bűnözővé válás folyamatával, valamint a társadalmi

kitaszítottasággal. Véleményem szerint a probléma visszavezethető a gyermekkorra, mely magába foglalja a szülői gondoskodási, nevelési folyamatok hiányát vagy elégtelenségét, az iskolarendszeri szocializáció során adódó nehézségeket, bizonyos esetekben a pedagógusok didaktikai hozzáállását, továbbá a társadalmi megítélést. A gyermekkori traumák a felnőttkor előre haladtával kimondottan hozzájárulhatnak az egyén életviteli, beilleszkedési nehézségeihez, amennyiben a pszichés fejlődés szempontjából jelentős életszakaszokban nem kapja meg a szükséges támogatást a különböző szocializációs közegektől. E tényezők, valamint az a társadalmi közeg, amelyben az egyén él, nagy ráhatást gyakorolhat az állampolgári minőségére.

A dolgozat célja

Szeretném egyértelművé tenni az olvasó számára, hogy a hajléktalanság jelensége nem feltétlenül jelent olyan állapotot, amelybe az érintett személy önhibáján kívül sodródik. Tapasztalható az a tény is, hogy egyes személyek szándékosan választják a hajléktalanság életformáját valamely belső indítatás okán. Feltárni kívánom az ok-okozati összefüggéseket a témával kapcsolatban társadalmi, pszichológiai és rendészeti vonatkozásban is, valamint javaslatot kívánok megfogalmazni a hajléktalanság és a hajléktalanok által elkövetett bűncselekmények visszaszorítására és kezelésére.

A kutatás módszertana

Fent megfogalmazott hipotézisemet kvantitatív oldalról kívánom alátámasztani, esetlegesen megcáfolni. A kutatásom során elsődlegesen az empiriára helyezek hangsúlyt, hisz gyakorló rendőrként személyes tapasztalataim és impresszióim is vannak hajléktalan személyekkel kapcsolatban. A témában magukat érintettnek tartó személyek körében 200 fő töltött ki anonim kérdőívet, amely részint kvalitatív, részint kvantitatív mutatókkal rendelkezik. Ezeket a 9. pontban bővebben kifejtem. Meg kívánom jegyezni

továbbá, hogy jelentős segítséget és forrásanyagot jelent dolgozatom elkészítésében a számos vonatkozó szociálpszichológiai értekezés, szakirodalom, a témában létrejött egyéb tudományos munkák, továbbá az aktuális vonatkozó jogszabályok.

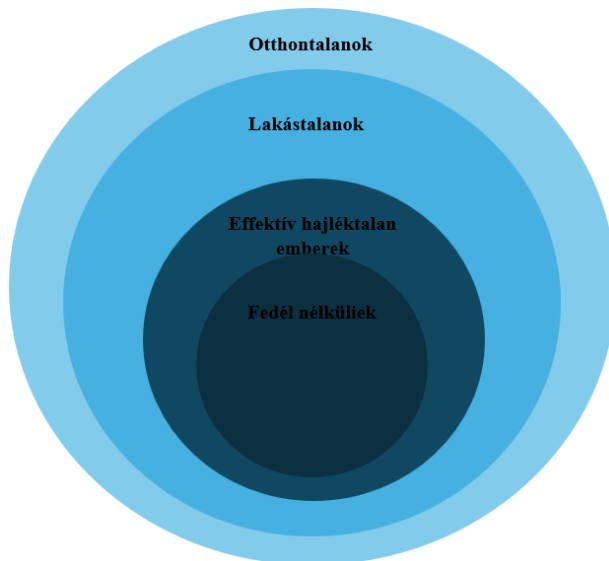
A hajléktalanság fogalma

Mindenekelőtt fontos meghatározni, kiket nevezünk hajléktalanoknak. A hajléktalanság, mint életkörülmény alatt nem csupán azokat az embereket kell érteni, akik ténylegesen az utcán élik mindennapjaikat, hanem sok esetben olyan embereket is hajléktalannak kell tekinteni, akik nem rendelkeznek állandó és biztos lakóhellyel. Fontos tulajdonságuk továbbá, hogy nem rendelkeznek olyan mértékű anyagi egzisztenciával, valamint emberi kapcsolatokkal, amely segítségükre lehetne életkörülményeik javulásában. Fentiek miatt nehezen jutnak állandó munkahelyhez, stabil megélhetési forráshoz, és így nem tudnak elfogadhatónak ítélt életkörülményeket teremteni maguknak. Gyuris Tamás gondolatai alapján *„a hajléktalanok meghatározása folyamatosan változott, bővült, kezdetben a lakásviszonyokra, a lakhatás hiányára korlátozódott, majd kiterjedt a szociális kapcsolatok hiányára is. A mai korszerű megközelítések már magukban foglalják a hajléktalanság kockázatát és oksági viszonyait is, és a hajléktalanságot a társadalmi kirekesztettség egyik formájaként határozzák meg.”*²

A Bényei és munkatársai által 2000-ben alkotott modell szerint a hajléktalanság jelenségét 4 fokozat alapján osztották fel, amelyek gyakorlatilag diagrammként is ábrázolhatók. A modell értelmében fedél nélkülinek kell tekinteni azokat az embereket, akik életvitelszerűen az utcákon élnek, vagy valamely lakhelyül szolgáló félreeső kisebb tetőzet alatt élik mindennapjaikat. A fenti kategóriába eső személyek minden kétséget kizáróan a klasszikusan hétköznapi szóhasználat szerinti hajléktalanok. A következőkben egyre táguló fogalmi körökről fogok írni. A fedél nélküliek kategóriáját kiegészítendő jelölik meg az effektív hajléktalan emberek csoportját,

² Gyuris Tamás: Hajléktalanság nálunk – és az Unió országaiban. Kapocs 2003/5. szám.

akik magukba foglalják a fedél nélkülieket és azokat, akik minden nap küzdenek azért, hogy az éjszakát egy relatív biztonságosnak mondható helyen töltsék, tekintettel arra, hogy nem rendelkeznek állandó lakhatási lehetőséggel. A csoportok tovább bővülésével jutottak el Bényeiék a lakástalanokig, akik ugyan életük nagy részét lakásban vagy lakhatásra szolgáló helyiségben töltik, (például a büntetés-végrehajtási intézetek, bentlakásos intézmények, gyermek- és ifjúságvédelmi intézmények, munkásszállók), de ott nem formálhatnak jogot az állandó, stabil élet és otthon felépítésére. A lakástalanok körébe tartoznak az albérletben élők, a befogadottak és a szíveségből lakásban élő személyek is. A legtágabb kört az otthontalanok alkotják, akiknek a lakása vagy háza nem megfelelő ahhoz, hogy oda otthont rendezzenek be, összességében csak a túlélésre tudják felhasználni. Ezek az ingatlanok gyakorlatilag a legtöbb esetben élhetetlen állapotúak, sok esetben az alapvetően elfogadott hőmérséklet és ivóvíz sem biztosított.

1. számú ábra
A Bényei-féle modell a hajléktalanság jelenségéről

A hajléktalanság története

„A hajléktalanság jelensége egyidős az emberi közösségekkel. Társadalmainkban mindig is előfordultak koldusok, vándorok, csavargók, illetve különböző okokból a társadalmi „fővonalból” kiszorult és helyüket vesztett emberek.”³

Történelmi vonatkozásban elsőként meg kell említeni, hogy a hajléktalanság jelensége egyidős az írott történelemben fellelhető társadalmakkal, a dolgozat szempontjából mégis csak a XX. századtól kezdődően releváns beszélnem a hajléktalanságról. Az 1910-es évektől kezdődően megfogalmaztak néhány gondolatot. Az 1913. évi XXI. törvénycikk a közveszélyes munkakerülőkről első között rögzít a hajléktalansággal kapcsolatos jogszétséket. Fenti jogszabály engedélyhez kötött tevékenységgé nyilvánította a koldulást. Amennyiben a koldulás tevékenysége során tetten ért személy nem rendelkezett jogszabályban meghatározott engedéllyel, elsődlegesen figyelmeztetéssel, de második alkalommal – ismételt elkövetés esetén – akár elzárással is sújtható volt a tevékenysége miatt.

A hajléktalanság állapotában jelentősebb jogszabályi változást legközelebb a 4780/1932. M. E. számú rendelet *„A szükséglakások jogviszonyainak szabályozása tárgyában”* találhatunk.

„A rendelet kapcsán vetődött fel a hajléktalanság problémája, amelynek meghatározása szerint hajléktalannak azt kell tekinteni, aki körülményeinél fogva képtelen arra, hogy magának és családjának lakást biztosítson. Továbbá hajléktalannak kellett tekinteni azt az egyedülálló személyt is, aki a munkásszálló jellegű elhelyezés, az albérlet vagy az ágybérlet díját sem tudta kifizetni, és akinek hatósági támogatás hiányában az utcán kellett volna töltenie az éjszakát.”⁴

³ Kántor Árpád, Düll Andrea: A hajléktalanság láthatatlan arca: A lelki otthonosság és a lelki otthonatlanság. Magyar Pszichológiai Szemle 2018/4-5. szám. 643–667 o.
DOI: 10.1556/0016.2018.73.4.5

⁴ Bíró-Vadász: A hajléktalan személyek sérelmére elkövetett bűncselekmények egyes kérdései. 2003.

Az 1950-es években a politika nem fogadta el a hajléktalanság állapotát, tekintettel arra, hogy a munkanélküliséget felszámoltnak tekintették, ezért megoldási stratégiák sem születtek ebben az időszakban a hajléktalanság megszüntetésére, valamint folyamatának visszaszorítására. 1953-ban jelent meg az első lakáskódex, amely különféle előírásokat fogalmazott meg a hajléktalan személyekkel kapcsolatban, továbbá világossá tette, hogy a hajléktalanságot a kor lakásügyi kérdésnek tekinti.

„A rendszerváltozás előtt Magyarországon a hajléktalanság problémáját évtizedekig elrejtették. Az 1980-as népszámlálás adataiból azonban már kiderült, hogy a népességből több mint 360 ezer ember nem lakásban lakott, ebből 191 ezren csecsemő- és gyermekotthonokban, nevelőintézetekben, gyermekvárosokban, diákotthonokban, továbbá 92 ezer ember munkásszállókon, barakkokban, alkalmi szálláshelyeken, 60 ezren munkaterápiás, alkoholelvonó intézetekben. Közel 30 ezer olyan embert találtak, akinek a lakóhelye üzlet, iroda, garázs, présház, lakókocsi, vasúti kocsi, uszály, barlang, kunyhó stb. volt. Lakásviszonyaik miatt mintegy 200 ezren éltek a tényleges hajléktalanság állapotában.”⁵

A rendszerváltozást megelőző időszakban a korszak sajátosságaként nem volt elismert a koldulás és a munkanélküliség ténye. Azokat a személyeket, akik ennek ellenére nem dolgoztak, és bérük kiegészítése vagy bármely más ok miatt koldulásba kezdtek, az állam és a társadalom egyaránt elítélte, és akár elzárással is sújtották. A megítélésük, a hajléktalanok társadalmi csoportjához fűződő hozzáállás még az 1970-es években sem változott, hisz abban az időszakban a társadalom és a politikai közeg is az egyént tette kizárólagos felelőssé élethelyzete miatt. Számtalan alkalommal fogyatékosnak, alacsonyán iskolázottnak vagy elmebetegnek titulálták a hajléktalanságot elszenvető személyeket anélkül, hogy a kor társadalma

⁵ Szociálpolitika.

Forrás: <https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/228.html>

Letöltés ideje: 2025.11.19.

felfigyelt volna az ügyel kapcsolatos egyéb releváns tényezők fennállására, többek között a megélhetési nehézségekre, hitelhelyzetre, szociálpszichológiai tényezőkre vagy neveltetési hibákra. Az 1984. évi 19. számú törvényerejű rendelet bevezette a Magyar Népköztársaság területén az úgynevezett szigorított javító-nevelő munkát, amely elsődleges szankció volt a „*munkakerülők*”, „*paraziták*” számára. A szankciót azzal szemben lehetett kiszabni, aki a közveszélyes munkakerülés vétségét megvalósította, büntetési tétele pedig főszabály szerint 1 évtől 2 évig terjedhetett, viszont halmozati büntetés esetén akár 3 év is kiszabható volt. Fenti büntetés úgynevezett „*félsszabad*” korlátozásként volt jelen, hisz elszenvedőjének szabadsága összességében a munkaidőre korlátozódottan vált szabályozottá. Célként tűzték ki, hogy a munkanélküliség jelenségét felszámolják, és munkára kötelezzenek minden arra alkalmas embert.

Fordulópontot jelentett az 1980-as évek végén a rendszerváltás a „komunista maradványországok” körében. A rendszer változásával a szemléletmód is megváltozott az élet minden területén. Különböző jogszabályi változások léptek hatályba, ide sorolva az 1989. évi XXIII. törvényt is, amely hatályon kívül helyezte a közveszélyes munkakerülést, de annak szankciója, a szigorított javító-nevelő munka csak az 1993. évi Büntető Törvénykönyv módosítással szűnt meg, tekintettel arra, hogy a 13/1992. (VIII. 7.) Igazságügyi Miniszter által kiadott rendelet határozatlan időre felfüggesztette fenti szankció végrehajtását. A hajléktalanság megítélése is megváltozott a korszakban, egészen pontosan 1989-től kezdődően. Ekkor beszélhetünk először az „*új hajléktalanság*” megjelenéséről (a témakörrel kapcsolatban számos magas szintű kutatás és értekezés keletkezett például Bényei, Győri és Iványi által is), mivel az ezt megelőző időkben, mint már említettem, kvázi tilos volt hajléktalannak lenni, és létezésüket nem fogadta el az állam. Figyelemmel arra, hogy a hajléktalan személyek csoportja jelentős növekedést mutatott, illetve a média szabadon közölhetett ezzel kapcsolatban tartalmakat, az emberek többsége egyértelmű konklúzióként vonta le, hogy nem kizárólagosan önhibából adódó jelenségről kell beszélni a hajléktalanság kérdéskörében. A társadalom belátta, hogy a perifériára

sodródott emberek legtöbb esetben a társadalmi, lakás- és munkaerőpiaci nehézségek, valamint a szociális alultámogatottság okán kerültek elfogadhatatlan állapotok közé.

„Napjaink legelterjedtebb álláspontját „új ortodoxiaként” (Pleace, 2000) szokták emlegetni. Eszerint a strukturális faktorok adják a hajléktalanság táptalaját, és a súlyos személyes problémákkal küzdő emberek sokkal védtelenebbek a szociális és gazdasági trendekre, mint mások (Fitzpatrick, 2005).”⁶

Meggyőződésem szerint a Kántor és Düll által megfogalmazottak alapján meg kell állapítani, hogy napjaink legsúlyosabb állam által kezelhető és a hajléktalansághoz szorosan fűződő problémája az alacsony jövedelmekben, a magas munkanélküliségben és az otthonteremtésben illetve az otthon megtartásában gyökeredzik. Természetesen az állami felelősség mellett fontos az egyéni felelősséget is vizsgálat alá vonni. Az egyénnek még magasabb érdeke fűződik anyagi egzisztenciájának kialakításához, illetve fenntartásához, mint az államnak. E gondolatok mentén véleményem szerint sok esetben a hajléktalanná vált személyek nem tettek meg minden tőlük telhetőt az egzisztencia megőrzésére. Számos esetben elhibázott döntéseik – magas törlesztőrészek, adósságspirál – áldozatává váltak. De nem elhanyagolható az a tény sem, hogy az emberek többsége munkahelye vagy munkaviszonyuk hirtelen megszűnéséből fakadóan veszítette el jövedelmét, és került a társadalom által kitaszított hajléktalanok körébe.

Fontosnak tartom megemlíteni azt a tényt is, hogy Magyarországon a történelem során egészen napjainkig tovább nehezíti e társadalomból kivetett embercsoport életét a megalkotott jogszabályi környezet. Mire is kell gondolnunk pontosan? 2011-ben a Fővárosi Közgyűlési Rendelet szabályozta elsőként a köztér életvitelszerű lakhatás céljára történő használatát, majd ezt követően első ízben a régi szabálysértési törvény „közterületen életvitelszerű lakhatás tilalmának ismételt megszegése” címmel hozott

⁶ Kántor Árpád, Düll Andrea: i.m.

újabb jogszabályt, míg végül az új szabálysértési törvény 2018 óta szabálysértéssé nyilvánította az életvitelszerűen közterületen tartózkodás cselekményét. A jogszabályi környezet kapcsán nem elhanyagolható tény az sem, hogy bár a fent említett szabálysértés hatályos, ezzel kapcsolatban az Alkotmánybíróság (továbbiakban: AB) határozatot hozott. A 38/2012. (XI. 14.) AB határozat hiányosságként tárta fel, hogy a tényállásból nem volt megállapítható sem a védeni kívánt társadalmi érték, sem a büntetési cél, nem került meghatározásra legitim büntetési cél, a hajléktalan lét többnyire nem szabad választáson alapul, valamint a hajléktalankérdés elsősorban szociális probléma. Az AB kifogásai alapján konklúzióként megállapítható, hogy a tényállás sérti az emberi méltóság elvét, sérti a normavilágosság és ezen keresztül a jogbiztonság elvét.

A hajléktalanság jelenségének pszichológiai megközelítése

A hajléktalanság vizsgálata során fontos, hogy a hajléktalan személyeket részrehajlás nélkül ítéljük meg, azaz sem a „*tehetetlen áldozat*”, sem a „*semmittevő munkakerülő*” megközelítés nem felel meg a valóságnak.

„Philippot, Lecocq, Sempoux, Nachtergaele és Galand (2007) a hajléktalanság pszichológiájának 1970 és 2001 közti európai irodalmát feldolgozva egyik legalapvetőbb hiányosságként azt emeli ki, hogy nincs olyan megfelelően kidolgozott elmélet, amely a módszeres kutatáshoz alapul szolgálhatna. Amint azt korábban magunk is szóvá tettük (Kántor, 2011), az európai kutatásokból szinte teljesen hiányoznak a pszichológiai elméletek, a vizsgálatok kapcsán ritkán hivatkozott elméleti keretek többnyire a szociológiából vagy kapcsolódó tudományterületekről származnak, ami minden bizonnyal azzal magyarázható, hogy Európában a kutatások zömét e területek képviselői végezték (Toro, 2007). A hajléktalanság kutatása a legrégibbi hagyományokkal az Egyesült Államokban rendelkezik, ugyanakkor

itt is az figyelhető meg, hogy a kutatások elméleti bázisa meglehetősen kidolgozatlan. A hajléktalanság kutatásának egyik legjelentősebb alakja Toro (2007).’’⁷

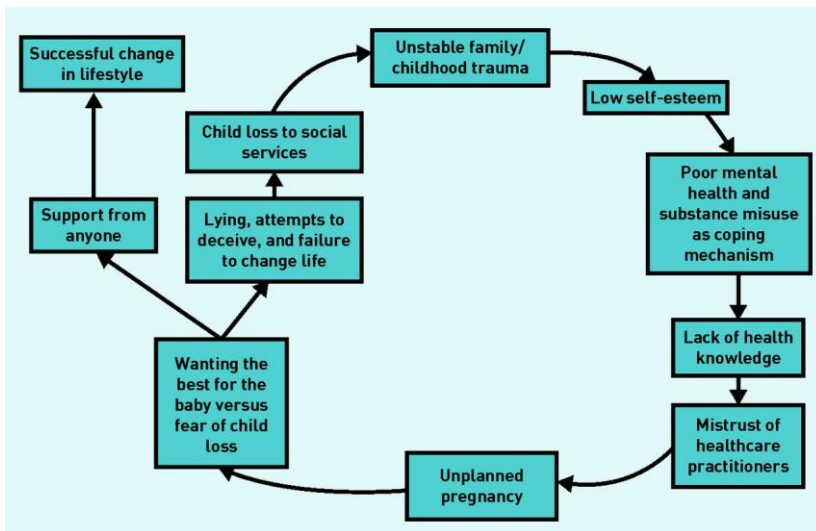
A RAM (Risk Amplification Model) „kockázatnövelés modell”

Az alcímben megjelölt, a hajléktalanságot pszichológiai megközelítésből vizsgáló modell megalkotói Whitbeck és Hoyt (1999). A két alkotó egészen a serdülőkorra helyezik vissza a hajléktalanság kiindulási pontját. A RAM-elmélet szerint az önálló életre való felkészülés időszaka a serdülőkorra tehető, így ekkor fontos vizsgálni azokat a szülői behatásokat, amelyek később fokozottan hozzájárulhatnak az egyén hajléktalanná válásához. Az elmélet szerzői fontosnak tartották kiemelni, hogy a társadalom periferiájára sodródott fiatalok többsége „csonka” családokból származik, ahol a gyerekek jellemzően a szülői elhanyagolás, szerfüggőség, állandósult konfliktushelyzetek és a tetteges bántalmazások szemtanúivá válnak. Sok esetben ezek a fiatal felnőttek elhagyják otthonukat, és hozzájuk hasonló életkörülményt átélő társaikkal találkozáva közösséget alkotnak. Ezek a közösségek idővel megélhetés céljából bűncselekmények elkövetőivé válhatnak, illetve megjelenhet körükben a fiatalkori prostitúció is, amely tényezők tovább nehezítik a hajléktalanná vált fiatalok élethelyzetét. Természetesen ez egy opcionális lehetőség, és csak a kezdete a hajléktalanná válás súlyos folyamatának. Az egyén fejlődése során számtalan alkalommal találkozhat a társadalmi kitaszítottsággal, így megerősödik benne a gondolat, miszerint személye felesleges, és magát nem tartja a közösség szerves részének. Fenti folyamatok hatására különböző pszichikai betegségek is kialakulhatnak, amelyeket a későbbiekben kifejtünk. Meg kívánom jegyezni, hogy a RAM-modellt Milburn és Mtsai 2009-ben tovább fejlesztették, és így létrejött a RAAM (Risk Amplification and Abatement Model) „kockázatnövelés és csökkentés modell” is, amely már kiterjedten foglalkozik a hajléktalanság állapotának enyhítésével és annak leküzdésével is.

⁷ Kántor-Düll (2018): i.m.

Traumamodell (Goodman és Mtsai 1991)

A traumamodell szerint a hajléktalanság jelenségének kialakulásához szükséges komponensként kell jelen legyen valamely traumatikus életesemény. Ezek az események, sok esetben eseménysorozatok hozzájárulnak ahhoz, hogy az alanyban pszichés problémák alakuljanak ki, ezzel is növelve a hajléktalanná válás kockázatát. A negatív életesemények hatására az egyénben kialakulhat PTSD vagy akár depresszió is, amely tovább nehezíti a beilleszkedését a társadalomba.

2. számú ábra
A trauma ciklusai: a hajléktalanság,
a terhesség és a gyermekvesztés útja.⁸

⁸ Anna CT Gordon, David Lehane, Jennifer Burr and Caroline Mitchell: Influence of past trauma and health interactions on homeless women's views of perinatal care: a qualitative study. British Journal of General Practice 2019. 688. szám. 760-767. o.
DOI: <https://doi.org/10.3399/bjgp19X705557>

A fent leírtakat alátámasztja a 2. számú ábra. A trauma ciklusai: a hajléktalanság, a terhesség és a gyermekvesztés útja. Fókuszba továbbra is természetesen a hajléktalanság jelenségét helyezem. A folyamatábra tökéletesen szemlélteti, hogy a probléma forrása a gyermekkorban gyökeredzik, amikor hazugságok között tartják a gyermeket. A toxikusnak mondható családi légkör hatására a gyerek szociálisan alulfejletté válik. A stabilitását veszített családi közösségben, ahol többnyire jellemzően a szülők saját problémáikat vetítik ki a gyerekekre, továbbá sok esetben a probléma forrásaként is tekintenek rá, az egyénben kialakul az alacsony önértékelés. Az önértékelés drasztikus romlásával kialakulnak különböző mentális betegségek (PTSD, szorongás, depresszió) is, ezzel egyidejűleg romlik az egyén egészséges emberi ítélőképessége. Az alany bizalmatlan más emberek iránt, teljesen elhidegül a szociális kapcsolatoktól. Kilátástalanságában az egyén jobb életet kíván magának, de nem találja meg az oda vezető utat.

Nők esetében gyakran előforduló tényező lehet egy nem kívánt várandósság is, amely tovább nehezíti a hajléktalanság állapotát, hisz a várandósság okán már nem csak magáról, de születendő gyermekéről is gondoskodnia kell(ene). A hajléktalan személy ezen a ponton újabb nehézséggel találja szembe magát, hisz fokozódik a felelősség, amely ránehezedik. Ezen a ponton, amennyiben jelentős külső segítséget kap, az egyén sikeres életmódváltása a potenciális végkifejlet. Viszont ha ez a segítség elmarad, vagy megkésve érkezik, akkor sajnos a körforgás az ábrán látható módon jó eséllyel megismétlődik, mivel a hajléktalanság állapotában potenciálisan újabb hajléktalan személyt hoz világra.

Ha a születendő gyermek a hajléktalanság életformáját tapasztalja a kezdetektől, azt fogja természetesnek és elfogadottnak tekinteni. Ha a gyermeket optimális esetben az illetékes hatóságok felfedezik, akkor pedig gyermek- és ifjúságvédelmi intézetben (GYIVI) fog nevelkedni, ami csak rész megoldást nyújt számára. A GYIVI megteremti az alapvető szükségleteket és lakhatást a gyermek számára, de nem nyújt otthont és szülői szeretetet, támogatást. A probléma teljes egészében nem szűnik meg, mivel a RAM-elmélet szerinti kockázati tényezők magas szinten fennállnak ez esetben a

hajléktalanságra. Továbbá a traumamodell alapján tartani kell attól is, hogy a szülőtől való elszakítás egy többlet nehézség, amelyet nem minden esetben képesek ezek az emberek feldolgozni.

A tanult tehetetlenség

A tanult tehetetlenség fogalma Martin E. P. Seligman amerikai származású pszichológus nevéhez fűződik. Lényegében a jelenség azt a folyamatot mutatja be, amikor az egyén tartósan azt tapasztalja, hogy tettei és akarata nincs hatással a külvilágra, és így a feleslegesnek vélt erőfeszítések hatására fokozatosan passzívvá kezd válni az emberi kapcsolatok és a társadalom irányába. Kezdetben ezek az emberek saját életük felett veszítik el a kontrollt, majd ebből fakadóan kialakul náluk többek közt a tanult tehetetlenség is.

A szélsőségesnek nevezhető ambíciók, amelyeket ma a társadalom elvár a fiataloktól, fokozottan megteremti körükben a bukástól való félelmet. Napjaink „kiskamaszai” az előbbi okból fakadóan zárt és előítéletes gondolkodást folytatnak, miközben minimális munkabefektetéssel kívánnak hatalmas sikereket aratni az élet minden területén. A magukról és az őket körülvevő világról irreális képet alkotnak, amely okán nehezen alkalmazkodnak az őket körülvevő nehézségekhez. Az alkalmazkodó készség hiánya pedig hozzásegíti őket a negatív világlátáshoz, és a negatívumok mellett a lehetőségeiket sok esetben nem képesek felismerni. Emiatt ez a generáció legtöbbször indulatos és támadó jellegű magatartást tanúsít, amely elsődlegesen verbálisan mutatkozik meg. Beszédstílusuk számon kérő és több esetben agresszív is lehet. Ezek a problémák komolyabb pszichés betegségek kialakulásához is vezethetnek, de biztosan növelik a kockázatát annak, hogy a személy – segítő emberek nélkül – hajléktalanná váljon.

A felnőtt korú hajléktalanok esetében:

„a hajléktalanná válás egyik leggyakrabban tapasztalt velejárója a saját élet feletti kontroll elvesztésének élménye és később az ebből fakadó tanult tehetetlenség kialakulása (lásd erről Goodman és mtsai, 1991; Bandura, 1997; Molnár, 1999; Dúll, 2009). Az „otthon elvesztésének folyamatában a kontroll érzésének hiánya oda vezet, hogy a hajléktalan nem tud élni a társadalom által kínált lehetőségekkel. A tanult tehetetlenség nagyon megnehezíti azoknak a közvetettebb, ideiglenes és sokkal kisebb lépéseknek (például rendszeres tisztálkodás, rendszeres munkavégzés, információszerezés vagy az önbecsülés fenntartása) a megtételét is, amely folyamat végén (elvileg) az otthon visszaszerzése áll. A tanult tehetetlenség miatt a hajléktalan [személy] nem tudja ezeket kihasználni. Mindez nagymértékű hely-identitás-vesztéssel is jár, és ezzel szoros összefüggésben természetesen nem marad érintetlen a szelfidentitás sem. Amellett, hogy a társadalom erőfeszítést tesz az otthon nélküli [személyek] anyagi támogatására, mindenképpen gyengíthetné a fenti ördögi kör hatását, ha ezek az emberek az életük fontos szféráiban valamilyen módon újra átélhetnék a kontroll érzését.”⁹

1. számú kép
A tanult tehetetlenség¹⁰

⁹ Kántor Árpád, Dúll Andrea (2018): i.m.

¹⁰ „Úgysem fog sikerülni!” – A tanult tehetetlenség

Az 1. számú képről elmondhatom, hogy ha elhítetjük az alannyal, hogy képtelen valamely cselekvés megtételére, és a személy a tanult tehetetlenség állapotába már belehelyezkedik, akkor a legegyszerűbb feladatokat sem fogja tudni elvégezni. Jelen esetben teljesen egyértelmű, hogy a forgalomterelő kúpok által határolt körben lévő személy képes lenne onnan ki lépni, de passzív magatartása miatt már nem tud, sőt el is hiheti, hogy képtelen rá.

A lelki otthon és a lelki otthontalanság

„Az, akinek van otthona, egyrészt fizikai lakóhellyel rendelkezik, másrészt pedig valami mással is, ami túlmutat az épület fizikai sajátságain, az otthonosság élményével. Annak a szükséglete, hogy valaki otthon tudja érezni magát a lakóhelyén és általában a világban, ugyanolyan elemi emberi szükséglet, mint a fizikai lakóhely szükséglete. Kennedy (2014) szerint a „pszichés otthon” egy létfontosságú lelki struktúra, mely több különböző humán funkciót sűrít magába. A lelki otthon bizonyos szempontból az otthon ideája, az identitásunk alapja, annak a lenyomata, hogy honnan származunk és kik is vagyunk valójában. Eredeti otthonunk nem pusztán téglaléből és egyéb építőanyagokból állt, nem is csak a fizikai környezetből és a belső terekből, hanem érzelmi légkörből és kapcsolati élményekből is. Az, hogy mit jelent számunkra az „otthon”, milyen a mi otthonunk és milyen tudatos, illetve testi/zsigeri élményt hordunk magunkban arról, hogy milyen érzés otthon lenni, alapvetően meghatározza az identitásunkat és azt, hogy hogyan érezzük (...) magunkat a világban. Kennedy (2014) szerint a pszichés otthon, az otthonosság belső élménye azt jelenti, hogy életünknek van bázisa, rendelkezünk a biztonságos otthon hátterével, van egy hely, ahova alanyi jogon és megkérdőjelezhetetlenül tartozunk. A pszichés otthon a fejlődő identitás számára szervező pszichés struktúraként szolgál.”¹¹

Forrás: <https://ifit.hu/ugysem-fog-sikerulni-a-tanult-tehetetlenseg/>

Letöltés ideje: 2025.11.19.

¹¹ Kántor Árpád, Dúll Andrea (2018): i.m.

A fenti idézet definiálja talán a legpontosabban, hogy mit is nevezünk lelki otthonosságnak. A jelenséggel kapcsolatban egyetemes elfogadott fogalommeghatározás nincs, ugyanis ezt a jelenséget körül lehet írni, de mivel mindenki számára mást jelent, ezért egységesen és kategorikusan nem jelenthetjük ki, hogy mi is az a lelki otthonosság. Ellentéte, a lelki otthontalanság viszont a hajléktalanság kérdéskörében egy sokkal relevánsabb tényezőt képvisel.

Mindenekelőtt fontos leszögezni, hogy a lelki otthontalanság kortól és nemtől függetlenül bárkit érinthet. Ahogy azt már a korábbiakban említettük a traumamodell kapcsán, a fiatal korban zajló események meghatározzák a személy jövőjét. Ennek a gondolatnak a mezsgyéjén haladva találkozhatunk a lelki otthontalanság fogalmával is. Azok a gyermekek és fiatalok, akik gyermekként nem kapták meg a megfelelő szülői támogatást, szeretetet és törődést, a későbbiekben nagyobb eséllyel válnak lelkileg otthontalanná. Ha a gyermek szülői házában nem lel biztonságra, menedékre, csak az elhanyagoltság és súlyosabb esetekben a bántalmazás jut neki osztályrészül, akkor elidegenedik a szülőtől és a szülői háztól. Bár fizikálisan otthont talál, de szellemi szinten örök „csavargóvá” lesz.

A fenti állítások hasonlóképpen igazak a GYIVI-ben nevelkedettekre is. Az intézet nem nyújt megfelelő szociális és lelki segítséget a felnőtté válás rögzített útján. Azok a gyerekek, akik ilyen körülmények közt nőnek fel, rendkívül magas arányban hajléktalanná válnak szinte azonnal, amint az addigi fizikális otthon megszűnik. Több ízben tapasztalható, hogy a GYIVI-ből felnőtt koruk miatt távozó személyek rövid időn belül többnyire bagatell bűncselekmény elkövetőjévé válnak, annak okán, hogy ismét egy fajta rendszert és menedéket tudhassanak magukénak a BV-intézetek által.

Fontos kiemelni azt is, hogy ha mégis normális életet tudnak kialakítani, akkor nagy valószínűséggel a következő generációra fogják átvezetni azokat a negatív hatásokat, amelyek őket érték fiatal korukban. Emiatt hang-

súlyozom, hogy a lelki otthontalanság állapota egy roppant kardinális kérdés kellene, hogy legyen, amelynek elkerülésére minden szülőnek figyelnie kell.

Felnőtt korban a tényleges hajléktalanság állapotát megélő személyek esetében a legtöbbször beszélnünk kell a lelki otthontalanságról is. Ennek egyszerű oka, hogy ezek a személyek szinte mind átestek azon, hogy bizalmat és biztonságot tulajdonítottak az otthonnak, amely valamely oknál fogva eltűnt az életükből, ezzel traumát generálva.

„Toye (2008) „érzelmi otthontalannak” nevezi a hajléktalan emberek populációjának azon tagjait, akik olyan fokú bizalomvesztést éltek meg, hogy nem képesek felismerni és használni a helyzetük jobbítására rendelkezésre álló segítséget. Véleménye szerint ezeknél az embereknél az otthonosság alapjai sérültek, és az érzelmi szinten bekövetkezett otthontalanná válás tekinthető fizikai hajléktalanságuk valódi gyökerének. Kiemeli, hogy annak, hogy képesek legyünk egy adott új közegben hazatalálni, illetve otthonunkat újraalkotni, nagy valószínűséggel feltétele az, hogy legyen előzetes élményünk arról, hogy milyen otthon lenni valahol. Bényei és munkatársai (2000) fizikai értelemben hajléktalanná váló embereknél figyelték meg, hogy a különböző élethelyzetek változása során az érintettek maguk is „szubjektív változó formában élik meg helyzetük mibenlétét, s ennek függvényében identifikálják magukat hajléktalanoknak egy-egy stáció esetén: akkor, amikor fedél nélkül maradnak, vagy már akkor, amikor éppen elvesztették stabil lakhatásukat, illetve akkor, amikor nem találják helyüket zsúfolt és lakhatatlan 'lakásukban'” (Bényei és mtsai, 2000, 68). A lelki otthontalanság és a fizikai hajléktalanság kapcsolatát Hoksbergen (1999) abban látja, hogy a hajléktalan emberek döntő többsége gyermekkorban súlyos fizikai és lelki elhanyagolást élt át, szüleik elutasították őket az első éveikben. Hollandiában a hajléktalan emberek 70%-ánál találták azt, hogy töltött időt gyermekotthonban (Magyarországon a hajléktalan emberek között a korábban állami gondozásban levők aránya jóval alacsonyabbnak tűnik, lásd pl. Győri, 2008). A biológiai szüleik mellett sérült az alapvető

biztonságérzésük. Ezeknek a gyermekeknek alapjaiban károsodott az identitásérzése, valamint a bizalma önmagukban és másokban. Többségük később gyakran szociális zavarokkal és kötődési nehézségekkel küzd, hajlamosak lehetnek például szociális izolációra, deviáns viselkedésre és fokozott törekvés jellemezheti őket arra, hogy – akár kritikátlanul – mások kedvében járjanak.”¹²

Ahogy azt láthatjuk, több pszichológiával foglalkozó kutató többféleképpen fogalmazza meg a lelki otthontalanság állapotát a hajléktalan emberek vonatkozásában. Abban viszont mind egyet értenek, hogy elsődlegesen a gyermekkorra visszavezethető gondok és traumák szülik a problémát.

Lelki otthontalanná válhatnak az emberek akkor is, ha az otthon jelentő családi légkörben bántalmazás, erőszak tanúi lesznek, vagy annak áldozataivá válnak. Ennek a jelenségnek többségében a nők és a gyermekek vannak kitéve. Sok olyan személy él ma is az utcákon, akik elvesztették a biztonságérzetet az otthonban, és az erőszak elől menekültek a hajléktalanságba. Ezek az emberek azon túl, hogy fizikálisan elvesztették otthonukat, lelkileg identitásvesztetté válnak, de ezeket a bekövetkezés pillanatában talán fel sem méri, tekintettel arra, hogy ösztönösen menekülnek az erőszak elől. A legtöbb esetben pedig a manipulálás a bántalmazó fél részéről olyan pszichés helyzetet teremt a bántalmazott számára, hogy nem meri értesíteni az illetékes hatóságokat és segítséget kérni tőlük, mert megszűnik a bizalma az emberek irányába, vagy magát hibáztatja a történetekért. Ilyen esetekben létfontosságú szerepe van a rendőrség bűnmegelőzési és bűnfelderítési munkájának, amely jelen szituációban nehezen képes működni, hiszen a magánlakás titkait a falak eltakarják.

¹² Kántor Árpád, Dúll Andrea (2018): i.m.

Szorongás és depresszió a hajléktalanság állapotában

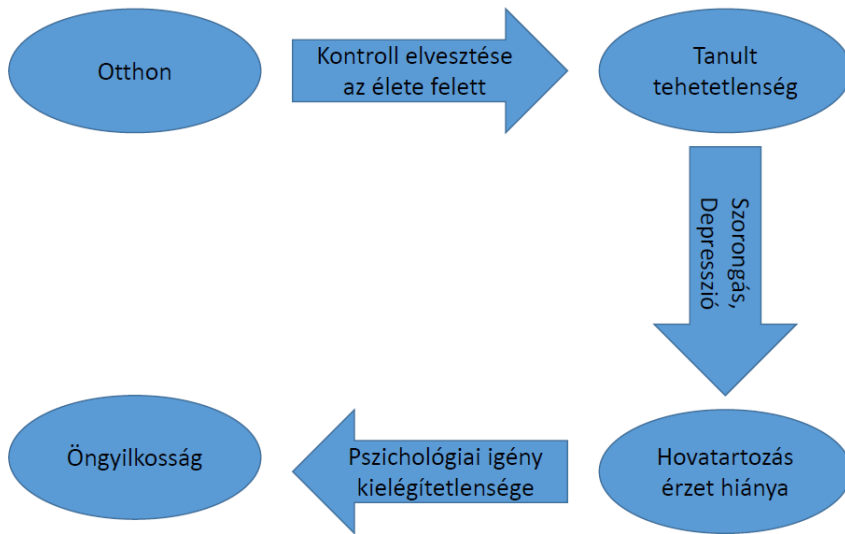
Amint azt fentebb említettem, kitérek a hajléktalanság állapotában jelen lévő szorongásra, illetve a depresszióra is. Az otthonukat veszített emberek-ről általánosan elmondható, hogy a szorongás egészségtelen változatával élnek együtt. Fontos leszögeznünk, hogy a szorongás alapvetően nem csak negatív tartalmat hordoz magában. Az emberek szinte kivétel nélkül találkoznak a szorongás jelenségével normális körülmények között, ilyen lehet egy állásinterjú, vizsgahelyzet vagy akár a munkahelyi pozíció elvesztése is. Mint azt az utolsó példa is sejteti, a szorongást nem csak valós indokok okozhatják, hanem vélt okok is, amelyek alkalmasak lehetnek arra, hogy az egyénben félelmet generáljanak. A hajléktalanok esetében szinte kivétel nélkül jelentkezik a szorongás azon fajtája, amely az otthon elvesztésével és az otthontalanság állapotával kapcsolatban generálódik. Az ebből fakadó stresszhelyzet és kilátástalanság eredményezheti, hogy ezek az emberek segítség hiányában depresszióba forduljanak át.

„A hajléktalan elveszíti a személyes sorsa feletti kontrollt, a tanult tehetetlenség állapotába kerül, amely depressziót eredményezhet. Ennek következményeként a hajléktalanok egy részét a feladás és a generalizált passzivitás jellemzi – ők azt sem veszik igénybe, ami pedig elérhető lenne számukra. Mások éppen ellenkezőleg, függővé válnak a segítő intézményektől, és feladják a saját befektetéseket igénylő önálló próbálkozásokat (Goodmann és Saxe 1991; Levendel 1993).”¹³

A hajléktalanság állapotából való kitörés önmagában nem volna lehetetlen, de a legtöbb ember pszichikai okok miatt képtelen rá, ahogy azt Barabásné Koller Erzsébet is alátámasztja. Meg kell jegyezzem egy további

¹³ Barabásné Koller Erzsébet: Az otthontalanság pszichológiai hatása a hajléktalan életmóddal kapcsolatba kerülő személyek identitásváltozásában. 2006.

problémaként azt is, hogy a hajléktalanság állapotában az egyik legfontosabb pszichikai igény a hovatartozás. Tekintettel arra, hogy ezt az alapvető szükségletet csak a hozzájuk hasonló élethelyzetben élőkkel tudják érvényesíteni, de sok esetben sorstársaikkal egyéb okok miatt – erőszak vagy lopás – nem hajlandóak szóba állni. Az a hajléktalan, aki nem tudja kielégíteni hovatartozási szükségletét, rövid időn belül szintén depressziós élethelyzetbe kerül, majd az öngyilkosságba menekül.

3. számú ábra
A szorongás és a depresszió hatása

A pszichológiai megközelítések összefoglalása

Mint azt több eseten keresztül alátámasztottam és leírtam, a hajléktalanság állapota közel sem csak saját indíttatásból és saját hibából jön létre. Számtalan külső tényező és komponens befolyásolja a hajléktalanná váló személyeket, hogy ebben az életformában találjanak „megoldást”, vagy ezt tekintsék normálisnak. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a fent bővebben

kifejtett kutatási szempontokon túl még beszélhetünk a környezetpszichológia otthonelméleteiről, a posztmodern megközelítésekről, illetve a kontinuum modellről is. A hajléktalanság jelensége véleményem szerint márkánsan összefügg annak pszichológiai hátterével, és sok esetben ha a társadalom részéről több empátia érné ezeket a személyeket, a drasztikus végkimenetek, mint például az öngyilkosság elkerülhetők lennének.

Nyugati minta, avagy a jövő modellje?

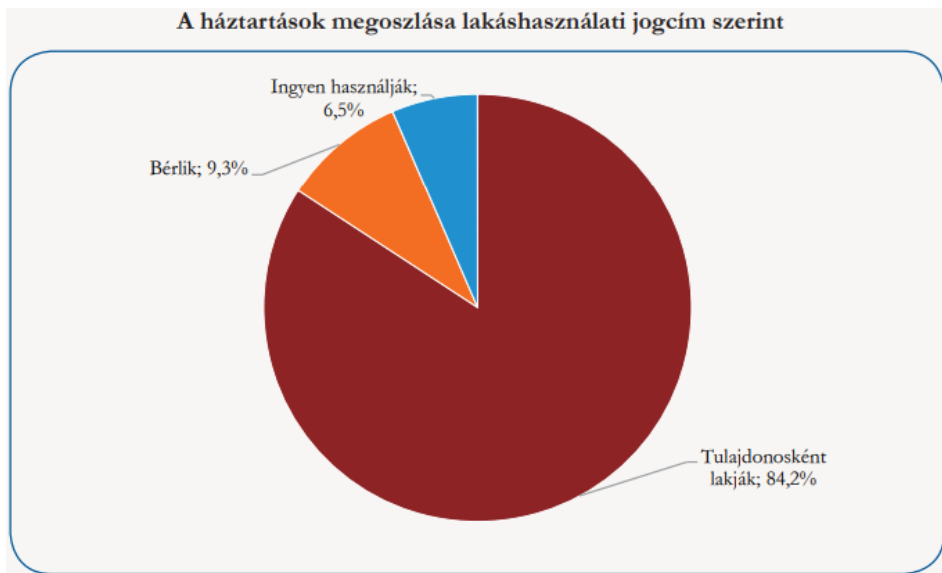
Dolgozatom megírása során igyekszem feltárni a különbséget a magyar valóság és a nyugat-európai modell között. Nagyban segítségemre voltak a tudományos alátámasztás során Erdélyi Csaba gondolatai.¹⁴

A nyugat-európai államok vonatkozásában kivétel nélkül elmondható, hogy csak a lakosság legfelsőbb rétege engedheti és engedi meg magának, hogy saját tulajdonú ingatlant vásároljon. Alapvetően a tendencia arra hajlik, hogy piaci bérlakásokban éljenek az emberek. Az átlag magyar ember számára roppant furcsán hangzik, hogy az életét albérletben élje le, pedig ennek legalább annyi, ha nem több előnye ismert, mint hátránya. Mi is a különbség a két társadalmi modell berendezkedése között?

Magyarországi helyzet

Ma Magyarországon az emberek döntő többsége minden áron saját tulajdonú ingatlan megszerzésére törekszik. Be kell látni viszont azt a tényt, hogy napjaink magyar átlagkeresetéből hitel felvétele nélkül szinte lehetetlen ingatlant vásárolni. Rengetegen keverednek adósságcsapdába, mivel a vállalt hitel törlesztőrészletét nem képesek fizetni egy esetleges munkahely megszűnése esetén, vagy napjaink jelentős inflációja mellett a mindennapi megélhetés oly módon megrágult, hogy emiatt nem marad elegendő pénze az egyénnek a hitele törlesztésére.

¹⁴ Erdélyi Csaba: A vallásgyakorlás helyzete, szerepe, lehetőségei a büntetés-végrehajtási szervezet reintegrációs tevékenységében. Belügyi Szemle 2024/3. szám

1. számú diagram

A háztartások megoszlása lakáshasználati jogcím szerint¹⁵

Fenti állításom súlyosságát igazolja az 1. táblázat, amely a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar által közzétett hiteles adatok alapján készült. Világosan látszik, hogy 2021-es évben a COVID-19 vírus által okozott veszélyhelyzetben a Kormány által tett intézkedések – ide értve a hiteltörlesztési moratórium veszélyhelyzettel kapcsolatos különös szabályainak bevezetéséről szóló 637/2020. (XII. 22.) Korm. rendelet módosításáról szóló 536/2021. (IX. 15.) Korm. rendeletet, illetőleg kiegészítő rendelkezésként a hiteltörlesztési moratórium igénybevételéhez alkalmazandó kérelemről szóló 6/2021. (IX. 15.) MK. rendeletet – következtében mintegy 1603 kilakoltatással lett kevesebb 2020-hoz képest. Ebben az időszakban fontos arról is beszélnünk, hogy a fent említett rendeletekben meghatározottak szerint a végrehajtás 2020-hoz képest 2021-ben háromnegyed évvel

¹⁵ Miből élünk? – A háztartások pénzügyei. Központi Statisztikai Hivatal 2017. január. Forrás: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/mibol_elunk14.pdf
Letöltés ideje: 2025.11.19.

kevesebb időben is működött. Ami fontosabb mutató lehet viszont az elmúlt 3 év statisztikáját tekintve, hogy ha a 2020-as év teljes kilakoltatását arányosan negyedévekre elosztjuk, akkor is 2022-ben közel 2,5-szer annyi otthonvesztés következett be, aminek következtében feltételezhető, hogy nagyjából ennyivel több hajléktalan személyt jelent napjainkra.

Vizsgált év	Aktív végrehajtási negyedévek	Kilakoltatások száma
2020	4	1645
2021	1	42
2022	1	989

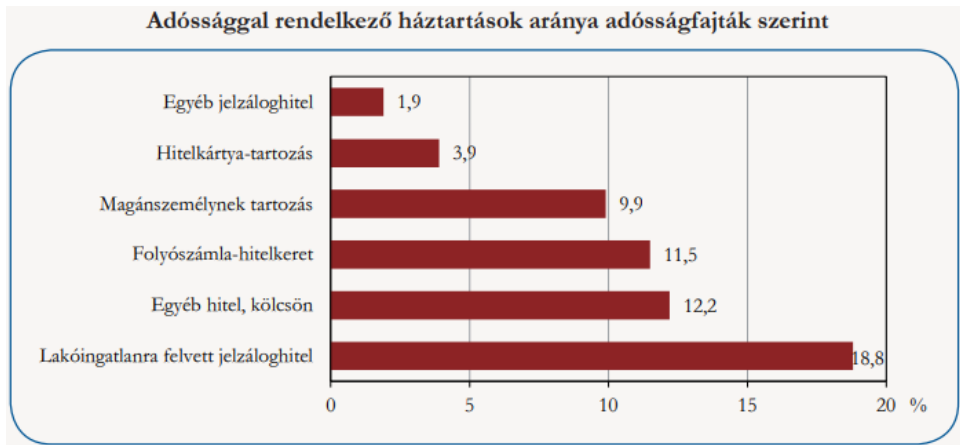
1. számú táblázat
Kilakoltatási mutatók 2020–2022 között¹⁶

Ha a szélsőséges állapotól el is tekintünk, akkor is megállapítható tény, hogy a legtöbb hazánkban élő személynek kényszertakarékosságot kell alkalmaznia már azért is, hogy a hitelét finanszírozni tudja. Emellett további gondot jelent, hogy nem marad elegendő pénze az otthon állagmegóvására, amely hozzájárul a lakásszegénység állapotához, ezzel pedig belekerül a Bényei-féle hajléktalanság modell szerinti otthontalanok csoportjába.

¹⁶ Ingatlannal kapcsolatos egyes végrehajtási cselekmények statisztikája. Magyar Bírósági Végrehajtó Kar. 2022.11.07.

Forrás: <https://mbvk.hu/1970/ingatlannal-kapcsolatos-egyves-vegrehajtasi-cselekmények-statisztikaja-3/>

Letöltés ideje: 2025.11.19.

2. számú diagram
Adóssággal rendelkező háztartások aránya adósságfajták szerint¹⁷

A legtöbb munkalehetőséget Budapest és a nagyvárosok képesek nyújtani az emberek számára. Ha egy hirtelen lakásigény jelentkezik – pl. válás, eltartó családtag halála – ezekben a térségekben külső segítség nélkül szinte lehetetlen lakáshoz jutni, ellenben a munkalehetőség miatt fontos volna az adott városban vagy annak közvetlen körzetében élni.

Nyugat-európai helyzet

Nyugat-Európa számos államában jellemzően a társadalom legtehetősebb rétege vásárol ingatlanokat, majd azok egy részét bérbe adja. A nyugati közösségek többségét képező polgári réteg alapvetően bérlakásokban él. Ennek a megoldásnak egyértelműen hátránya, hogy az otthon sosem tárgyilagos, és közel sem állandó, viszont ennél számottevően nagyobb értékkel bíró előnyöket hordoz magában. Tekintettel arra, hogy az átlagos nyugati család nem saját tulajdonú ingatlanjában él, nincs „röghöz kötve”. Egy egyén vagy család vonatkozásában ez abszolút pozitív tényezőként tud

¹⁷ Miből élünk? – A háztartások pénzügyei. Központi Statisztikai Hivatal 2017. január. i.m.

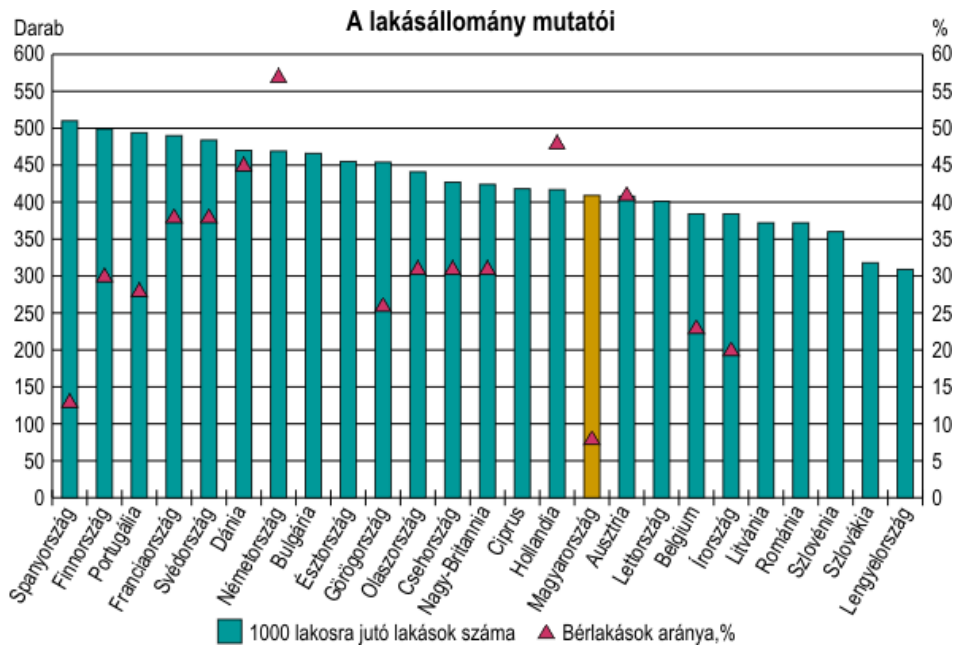
hatni, mivel egy nagyobb lehetőségeket magában hordozó állásajánlat esetén viszonylag könnyen, jelentősebb anyagi megterhelés nélkül képes lakóhelyet váltani. Amennyiben a munkahely vagy a dolgozó munkaviszonyának megszűnésével kapcsolatos nehézség merül fel, nem kell magát kényszertakarékosságban tartani, egyszerűen olcsóbb bérleti díjú ingatlant választ. A legszélsőségesebb helyzetben pedig a nyugati államokban szociális bérlakásokat tartanak fenn azon állampolgárok számára, akik nem tudnák egy átlag lakásnak a bérleti díját megfizetni. Ezek a bérlakások arányaiban véve nagyobb számban vannak jelen, mint Magyarországon, kifogástalan állapotúak, állandóan karbantartottak és megfizethetők mindenki számára. Természetesen igénylésük a helyi jogszabályoknak megfelelően szabályozott, így valóban csak az arra rászorulóknak kaphatják meg azokat.

„A szociális bérlakások bérleti díja alacsony és az üzemeltetésük állami támogatással fizetődik ki tulajdonosaik számára. Az ilyen rendszert működtető országokban a közpénzek jelentős részét a szociális bérlakás rendszer fenntartására és nem szegényeknek lakástulajdonba kényszerítésére vagy tehetők vásárlásának támogatására fordítják.”¹⁸

¹⁸ A hajléktalanság társadalmi okairól, és ezek kezelésének lehetőségeiről. ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont.

Forrás: <https://tk.hu/a-hajlektalansag-tarsadalmi-okairol-es-ezek-kezelesenek-lehetosegeirol>

Letöltés ideje: 2025.11.19.

3. számú diagram
A lakásállomány mutatói¹⁹

A diagram jól szemlélteti, hogy a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett adatok szerint számottevően kevesebb bérlakás található hazánkban, mint a nyugati államokban. Ez a probléma tovább fokozza a lakhatás kérdését, hiszen aki nem kíván saját ingatlant vásárolni, és a nyugati modellt követné, meglehetősen nehezen fog boldogulni.

¹⁹ Életünk és körülményei. A Központi Statisztikai Hivatal On-line magazinja.
Forrás: https://www.ksh.hu/szamlap/eletunk_lak.html
Letöltés ideje: 2025.11.19.

A hajléktalanság jelenségéhez kapcsolódó fontosabb jogszabályok

Ahhoz, hogy a hajléktalanok kérdésében a jogszabályi vonatkozásokról tudjunk szólni, feltétlenül meg kell neveznünk, hogy jogilag kik is minősülnek hajléktalannak. A hajléktalanság fogalmát vizsgálhatjuk az 1993. évi III. törvény Jogi meghatározás a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról, a 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 178/B.§-a Életvitelszerű közterületi tartózkodás szabályainak megsértése, illetve a 178/2018. (X. 2.) Kormányrendelet az életvitelszerű közterületi tartózkodás szabályainak megsértése szabálysértéssel kapcsolatban közreműködő egyes szervek kijelöléséről és feladatairól alapján is.

„Az 1993. évi III. törvény a hajléktalan emberek esetében kétféle meghatározást ad.

Az első – igazgatási típusú – definíció értelmében (...) hajléktalan a bejelentett lakóhellyel nem rendelkező személy, kivéve azt, akinek bejelentett lakóhelye hajléktalan szállás.” (Szt.4.(2)) E definícióból adódóan „a hajléktalan személyek ügyében szociális igazgatási eljárásra az a szociális hatáskört gyakorló szerv illetékes, amelynek illetékességi területét a hajléktalan személy az ellátás igénybevételekor nyilatkozatában tartózkodási helyeként megjelölte. (Szt.6.) A hajléktalan emberek részére nyújtott pénzbeli és természetbeni ellátások esetében e szerint a definíció szerint kell eljárnia önkormányzatoknak. A szociális törvény második – ellátási típusú – definíciója értelmében: „hajléktalan az, aki éjszakáit közterületen vagy nem lakás céljára szolgáló helyiségben tölti”. (Szt.4.(3))

Ez a definíció a szociális ellátás szempontjait követi. Ebből a meghatározásból adódóan „a települési önkormányzat, tekintet nélkül hatáskörére és illetékességére, köteles az arra rászorulóknak átmeneti segílyt, étkezést, illetve szállást biztosítani, ha ennek hiánya a rászorulóknak az életét, testi épségét veszélyezteti.” (Szt 7.(1)).

Ehhez a definícióhoz köti a szociális törvény a hajléktalan emberek részére fenntartott személyes gondoskodást nyújtó ellátásokat. Vagyis ezt a

meghatározást köteles alkalmazni az önkormányzat akkor, ha nappali melegedő, éjjeli menhely vagy átmeneti szállás formában nyújt személyes gondoskodást. (Szt. 78, 84, 89 §.) Ez azt is jelenti, hogy ezen ellátások igénybevételekor feltételként nem köthető ki lakcím vagy utolsó lakcím szerinti területi illetékesség.”²⁰

„(1) Aki életvitelszerűen közterületen tartózkodik, az szabálysértést követ el.

(2) Mellőzni kell a szabálysértési eljárás megindítását és helyszíni figyelmeztetést kell alkalmazni, ha

a) az elkövető a rendőr felszólítására az elkövetés helyét elhagyja, vagy

b) az elkövető a jelenlévő hatóság vagy más szerv vagy szervezet felajánlott segítségét elfogadva együttműködik a hajléktalan személyek részére fenntartott ellátások igénybevétele érdekében.

(3) A helyszíni figyelmeztetéssel egyidejűleg a rendőr az elkövetőt tájékoztatja a (4) bekezdésben foglalt jogkövetkezményekről.

(4) Akit 90 napon belül 3 alkalommal a (2) bekezdés szerint a szabálysértés elkövetése miatt a helyszínen figyelmeztettek, azzal szemben az újabb elkövetéskor a szabálysértési eljárás megindítása nem mellőzhető.

(5) Az (1) bekezdés alkalmazásában életvitelszerű tartózkodásnak tekinthető minden olyan magatartás, amely alapján megállapítható, hogy a közterületen való életvitelszerű tartózkodás a lakó- és tartózkodási hely, valamint egyéb szállásra való visszatérés szándéka nélkül, a közterületen való huzamos tartózkodás érdekében valósul meg, és a közterületen való tartózkodás körülményeiből, vagy a magatartásból arra lehet következtetni, hogy a jellemzően lakóhelyül szolgáló közterületen végzett tevékenységet – így különösen alvás, tisztálkodás, étkezés, öltözködés, állattartás – az elkövető a közterületen rövid időnként visszatérően és rendszeresen végzi.”²¹

²⁰ Gyuris Tamás, Orros Jolán: Tények és hátterük. Rövid áttekintés a magyarországi hajléktalan ellátásról. 1999.

²¹ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 178/B.§.

Ahogy az a törvényi szövegből kiderül, szabálysértésként minősíti a jogalkotó az életvitelszerűen közterületen való tartózkodásra irányuló magatartást. Felmerülhet a kérdés, hogy ki lehet alanya a szabálysértésnek. Az elkövetéshez szükséges magatartásformát az 5. bekezdés határozza meg, de nem mondja ki objektíven vizsgálható körülményként, hogy kik számára felróható a szabálysértés, azaz ki képezheti az elkövetés alanyát. Erre a kérdésre pontos választ a fenti szabálysértés végrehajtási rendelete a 178/2018. (X. 2.) Kormányrendelet sem ad.

Hajléktalanok sérelmére elkövetett jogsértések

Számtalan esetben beszélnek az emberek a hajléktalanok által elkövetett jogsértő magatartásokról, de minden bizonnyal kevesen gondolnak abba bele, hogy a hajléktalan személyek sérelmére is követnek el szabálysértéseket és bűncselekményeket egyaránt. Társadalmi tekintetben sokszor ezeket a személyeket társaik nem kezelik egyenrangú emberként, pedig erkölcsi, sőt mi több, jogi alapon is azonos bánásmód illet meg minden embert. A hajléktalan személyeket számtalan esetben érik negatív behatások mindennapjaik során. Tekintettel arra, hogy az otthon és a ház falai által nyújtott biztonság számukra nem adatott meg, rendkívüli módon kiszolgáltatott helyzetben vannak az átlagemberhez képest. Sérelmükre leggyakrabban előforduló jogsértések az élet, a testi épség, az emberi méltóság, illetve a vagyon elleni bűncselekmények. Több esetben találkozhatunk sajnos azzal, hogy fiatalokúak fogadásból vagy csak „szórakozásból” bántalmaznak hajléktalan személyeket. Kállai Barbara: A hajléktalan kérdés rendészeti aspektusai ²² című, a Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészetelméleti

²² Kállai Barbara: A hajléktalan kérdés rendészeti aspektusai. A Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészetelméleti Kutatóműhely országos tudományos pályázati felhívására beadott pályázat. 2014.

Forrás: <https://adoc.pub/a-hajlektalan-kerdes-rendeszeti-aspektusai.html>

Letöltés ideje: 2025.11.19.

Kutatóműhely országos tudományos pályázati felhívására beadott pályaművében megfogalmazza, hogy kutatások szerint az utcán élő emberek több mint kétharmada válik erőszakos bűncselekmények áldozatává. Azon túlmenően, hogy a társadalom többsége rájuk kitaszítottként tekint, és számos esetben bántalmazza is őket, még attól is tartaniuk kell, hogy sorstársaikkal kerülnek fizikai konfliktusba. Fontos említést tenni arról, hogy az utca emberei egymás sérelmére követnek el vagyon elleni bűncselekményeket. Ezek leggyakrabban a lopás, rablás és a kifosztás. A hajléktalanok többsége egybehangzóan kimondja azt az állítást, miszerint az utcán „*far-kastörvények uralkodnak*”, amely arra utal, hogy a fizikálisan erősebb elvehet a gyengébbtől mindent, és a törvények az ő közegükben ugyancsak háttérbe szorulnak. Elmondásuk szerint úgy érzik, hogy őket a társadalom és a rendőrség is magukra hagyta, élnek saját „törvényeik” szerint, hiszen többségükben a rendőr látványa csak félelmet kelt, nem pedig biztonságérzetet. Többen is elmondták, hogy ahányszor rendőrrel találkoznak, annyszor különböző szabálysértésekért felelősségre vonják őket, az esetek többségében helyszíni bírsággal szankcionálva azokat. Ezek a szabálysértések szinte kivétel nélkül a koldulás és az életvitelszerűen közterületen tartózkodás szabályainak megsértései.

Ahogy arról a fentiekben már említést tettem, de ezen a ponton sem elhanyagolható, hogy a tartós magányosság és a társadalmi kitaszítottság alapjául szolgál számos mentális betegségnek. A pszichés alulmaradottság és mentális betegségek kialakulása okán, több esetben akár szerfüggőség miatt, tovább rontják saját biztonságuk állapotát. Társaik és a társadalom többi tagja is számos esetben önkívületi állapotukat kihasználva tulajdonít el tőlük vagyontárgyakat. Természetesen nem nagy értékű tárgyakra kell ez esetben gondolni. Általában egymástól lopnak el ruházati cikkeket, élelmet vagy csekély mennyiségű készpénzt. A pszichés állapotuk miatt továbbá számos esetben emberölés, illetve testi sértés áldozataivá is válnak.

Állításaimmal kapcsolatban több, a témában tudományos művet alkotó szerzővel azonos véleményre jutottam. Fontosnak tartom kiemelni a Szoboszlai Katalin – Fábíán Gergely – Hüse Lajos: *Hogyan válnak áldozattá a hajléktalanok?* című értekezésben leírtakat, miszerint:

„A hajléktalanok legalább kétharmada szenvedett már el valamilyen kárt. A cselekmények jellemzően anyagi természetűek vagy életet veszélyeztető cselekmények voltak. Minden második fedél nélküli sérelmére követtek el lopást. A lopás cselekménye legtöbbször a túlélést jelentő elemi javak, úgymint ruha, cipő, élelem elvételére irányult. Emellett pénzlopás is előfordult, több esetben ennek erőszakos formája is megvalósult. Az ellopott tárgyak értéke olyan csekély volt, hogy a sértetté válás nem jutott a hatóságok tudomására. [...] A hajléktalanok az éjjeli menedékhelyet tartják a leginkább veszélyes intézménynek a bűncselekmény bekövetkezését tekintve. A lopással okozott személyes kár sok esetben visszatartó erő a szállást nyújtó intézmények igénybevételénél. A lopás mellett a bántalmazás is gyakori a sértetté válásban. [...] A zaklatás egy bizonyos hely elhagyására való kényszerítésben is kimerül a hajléktalanok számára, amit lakásban élő kezdeményez. Több esetben rendőri segítséggel távolítják el őket lépcsőházból, parkból, belvárosi közterületről. A megalázás és a szidalmazás legtöbbször „szórakozó” fiatal emberek csoportjától éri a hajléktalanokat, akik felforgatják utcai szállásaikat, szétszórják a holmijaikat, szidalmazzák őket, és konfliktushelyzetet teremtenek. [...] A testi sértés és az emberéletert veszélyeztető bántalmazás elkövetői között találjuk a kötekedő fiatalok mellett a sorstársakat, az intoleranciát kifejező lakásban élőket és a rendvédelmi hatóságot. Ez utóbbiról csak ritkán tesznek említést a fedél nélküliek, nem ellenkeznek, inkább beletörődve veszik tudomásul a „közakaratot” (pl. egy terület elhagyására való felszólítás). Sértettként a hajléktalanok az ellenük elkövetett bűncselekményekről ritkán tesznek bejelentést a rendőrségnek, mivel nem tudják maguk mellett a jog védelmét. Az underclass létben a hajléktalanok a jogok gyakorlását is elveszítik, és nem gondolják, hogy

az igazságszolgáltatás mellettük is működik, és az elkövető büntetést kaphat.”²³

Az utca emberéről elmondható, hogy mindamellett, hogy az időjárás viszonyaitól és az életben maradásért küzd, hogy a társadalom és saját társai sem könnyítik meg helyzetüket. A bűncselekményi áldozattá válás úgymond napi rutinnak számít életükben, és sajnálatos tényként kell megállapítsam, hogy az illetékes hatóságok bevonása nélkül ez az állapot változni sem fog. Az említett nehéz életkörülmények ellenére további tény, hogy ezen információk hiányában a társadalom többségében a hajléktalan szó nem az áldozat asszociációját ébreszti fel, hanem ellenkezőleg, a bűncselekmény elkövetőjére vagy az agresszióra gondolnak.

Hajléktalanok által elkövetett jogsértések

A fenti fejezetben említettek szerint tehát a „hajléktalan” szó az átlagember számára egyenlő a bűnöző kifejezéssel. Az, hogy a közvélemény általánosan így ítélkezik, egy több komponensből megvizsgálható dolog eredménye.

Először is, a fentiekben egy rövid elmondás alapján szemléltettem, hogy a hajléktalanok nem igénylik a hatósági közbelépést belső viszányaik rendezése során, ellenben amint ők válnak olyan bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetőjévé, amelynek sértettje egy nem hajléktalan személy,

²³ Szoboszlai Katalin – Fábíán Gergely – Hüse Lajos: Hogyan válnak áldozattá a hajléktalanok? Esély – Társadalom- és szociálpolitikai folyóirat 2008/4.

Forrás: https://www.academia.edu/43819853/Hogyan_v%C3%A1lnak_%C3%A1ldozatt%C3%A1_a_hajl%C3%A9ktalanok#:~:text=SZOCI%C3%81LIS%20MUNKA%20SZOBOSZLAI%20KATALIN%20%E2%80%93%20F%C3%81BI%20GERGELY%20%E2%80%93,m%C3%B3djainak%20keres%C3%A9se%20a%20hajl%C3%A9ktalanok%20%C3%A1ldozatt%C3%A1%20v%C3%A1l%C3%A1s%C3%A1t%20vizsg%C3%A1ltuk%202005-ben.

Letöltés ideje: 2025.11.19.

akkor szinte kivétel nélkül rendőrségi ügy generálódik a történetekből. Mielőtt a kérdéskörben mélyebbre ásnaunk magunkat, le kell szögezzem, hogy fontos különbséget tenni a különböző jogsértő magatartások között, hiszen a csekély súlyú szabálysértésektől a „bagatell” bűncselekményeken át az egészen súlyos esetben élet ellenes bűncselekményekig, az elkövetők között is találni hajléktalan személyeket. Természetesen az előbbi mondat nem azt hivatott kiemelni és alátámasztani, hogy minden hajléktalan bűnöző lenne, csupán tapasztalaton alapuló ténymegállapítás.

Szabálysértési tényállások a hajléktalanság körében

A hajléktalanok, mint embercsoport az esetek számszerű többségében szabálysértési kategóriában a 2012. évi II. törvény A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló törvény 177. § (A tulajdon elleni szabálysértés) 178/B. § (Életvitelszerű közterületi tartózkodás szabályainak megsértése), 185. §. (Koldulás) szabálysértések elkövetőjeként jelennek meg a Szabálysértési nyilvántartási rendszerben (SZNYR). Természetesen törvényes keretek között tekintve e cselekmények jogellenesek, de ha szociális aspektusba helyezzük őket, teljesen más rálátást kaphatunk a történetekre.

Gyakorlatilag, ha élethelyzetüket vizsgálva, kicsit mélyebben belegondolunk, a tulajdon elleni szabálysértés kapcsán a legtöbb esetben megélhetési okokról kell beszélnünk. Tapasztalataim azt mutatják, hogy az esetek döntő többségében ezt a szabálysértést még a jelenlegi inflációs helyzetben is 5000 Ft érték alatt követik el, hiszen nagy általánosságban a napi betevőjüket tulajdonítják el az üzletekből. A további említett két szabálysértés is szorosan összefügg vagyoni helyzetükkel.

Az életvitelszerű közterületi tartózkodás szabálysértésével kapcsolatban több értekezés és cikk jelent meg, mégis amellyel leginkább egyet tudok érteni, az Tihanyi Miklós: Hajléktalanság az alkotmányos rendészet tükrében (Belügyi Szemle) című cikke.

A jogalkotó meglehetősen hosszan, ellenben a teljesség igénye nélkül dolgozta ki a szóban forgó szabálysértés törvényi tényállását, ahogy ez Tihanyi cikkében is olvasható. Számos bizonytalan kérdés vetődik fel a jogszabályban, amely bizonytalanságok egyértelművé tétele a jogalkalmazókra marad. Nem hanyagolhatjuk el azt a tényt sem, hogy a szóban forgó állapot elsődlegesen szociális probléma, csupán másodlagosan rendészeti feladat. Ha a jogszabály egyes bekezdésein végig haladunk könnyen rájöhetünk, hogy tartós megoldást a rendészet önmagában nem képes elérni.

Az (1) bekezdésben foglaltak szerint, ha jogkövető magatartást kíván folytatni a hajléktalan személy, akkor hajléktalanszállóra kényszerül. Ezzel önmagában nem lenne semmi gond, viszont számos ilyen szálláshelyen elfogadhatatlan életkörülmények uralkodnak. Ahogy azt már fentebb említettem, egymástól kell tartсанak, hisz könnyen bűncselekmény áldozatává válhatnak. A szóban forgó bűncselekményeket a későbbiekben kifejtem.

Az (5) bekezdés szerinti tényállás jelentős nehézséget okozhat a végrehajtói állomány számára. Tekintettel arra, hogy a hajléktalan személyek egy jelentős csoportja rendelkezik állandó bejelentett lakcímmel vagy legalább tartózkodási hely igazolására alkalmas okmánnyal, nehezen megállapítható, hogy az érintett személy valóban a közterületen éli-e mindennapjait. Ha valaki mégis egyértelmű jelét adja a szabálysértési tényállás megvalósításának, akkor is több végrehajtási probléma merülhet fel. Tekintettel arra, hogy a jogalkotó kizárja a helyszíni bírság lehetőségét, az intézkedő rendőr számára máris kevesebb szankcionálási lehetőség áll rendelkezésre. A háromszori figyelmeztetés szükségessége 90 napon belül megnehezíti az első érdemi szankcióhoz vezető utat is. Ha viszont minden feltétel adott a szabálysértést akkorra már rendszeresen elkövető személy előállításához, továbbá szabálysértési őrizetbe vételéhez, ismételt problémával találkozhatunk. Az őrizetbe vétel ideje alatt a rendőrségnek kell gondoskodnia a fogva tartott személy étkeztetésére, tisztálkodására vonatkozóan a (8) bekezdésben foglaltak szerint. Bár igaz, hogy a fogva tartott személyeknek általánosan joguk van a fentiekhez, attól függetlenül, hogy hajléktalanok-e vagy

sem, mégis többen úgy vélekednek, hogy bagatell jogsértések elkövetésével a hajléktalan személyek egy része tudatosan azt kívánja elérni, hogy egy rövidebb időre (főleg a téli hónapokban) élhető helyen tölthesse mindennapjait. Mindezen gondok mellett tovább haladva még egy tézisről fontosnak tartom szót ejteni a témával kapcsolatban. Figyelembe véve, hogy ezek az emberek életük nagy részét az utcán töltik, nagy általánosságban számos fertőző betegséggel rendelkeznek.

Végül a szabálysértések körében a koldulásról, mint gyakori hajléktalanokhoz köthető szabálysértésről is érdemes szót ejteni. Az utca embere többségében meglehetősen csekély nettó jövedelemből éli mindennapjait. Kutatásom során azt kellett megállapítanom, hogy az elmondások szerint a legtöbbjüknek a havi átlagos nettó jövedelme nem éri el a 100.000 Ft-ot sem. Életük nélkülözhetetlen része a kéregetés, hiszen jelentős részben kiszolgáltatottak a társadalomnak. Alapvetően viszont azt kell mondjam, hogy a koldulás szabálysértése miatt felelősségre vont személyek alulinformáltságuk miatt kerülnek kellemetlen élethelyzetbe. A törvény röviden azt mondja ki, hogy gyermekkorú személy társaságában, házalva vagy közterületen, illetve nyilvános helyen pénz átadása céljából embereket leszólítva tilos a cselekményt folytatni, és bár ezen szabályok nem ismerése nem jogosít fel azokat be nem tartására, mégis az információ hiányában keverednek kellemetlen helyzetbe. Számos „kreatív” megoldással találkozhattunk az előbb említettekkel ellentétben, amelyek viszont, ha erkölcsileg nem is feltétlenül elfogadottak jogilag, mégis megengedettek. Legfőképp Budapest közterületein ilyenek a táblákra felírt üzenetek, az egyszerű csöndes várakozás egy pénz gyűjtésére szolgáló tárolóedény mellett, vagy esetenként a zene világában jártas személyek részéről az utcazene.

Tipikus büntetőjogi tényállások a hajléktalanság körében

Mint fentebb Szoboszlai Katalin – Fábián Gergely – Hüse Lajos: Hogyan válnak áldozattá a hajléktalanok? című cikke kapcsán említést tettem, a hajléktalan személyek körében gyakorta előfordul szabálysértések elkövetése

mellett bűncselekmények elkövetése is. A körükben leggyakrabban elkövetett cselekmények többségét a vagyon elleni vagy az élet és a testi épség elleni bűncselekmények alkotják, de súlyosabb bűncselekmények is megjelennek. A 2012. évi C. törvény szerinti 164.§ (Testi sértés), a 339.§ (Garázdaság), a 366.§ (Kifosztás), a 370.§ (Lopás) és a 365.§ (Rablás) bűncselekmények törvényi tényállását fogom bemutatni hajléktalan személyek, mint az elkövetés alanyai vonatkozásában.

A testi sértés a többi fent nevesített bűncselekményhez hasonlóan a Büntető törvénykönyv különös részében található meg. Fontos a bűncselekménnyel kapcsolatban leszögezni, hogy a büntetési tétele a sértett fél számára okozott testi kár mértékétől függ. Azaz, ha a sértett fél sérülései 8 napon belül gyógyulónak minősülnek, akkor könnyű testi sértésről, ellenben, ha 8 napot meghaladó a gyógyulás időintervalluma, akkor súlyos testi sértésről beszélhetünk. Az eljárás metodikájában is különbség mutatkozik ennek függvényében, tekintettel arra, hogy a könnyű testi sértés magánindítványra, míg a súlyos testi sértés közvádra üldözendő büntetett. Ezen információkra fontos kitérni, hisz magyarázatként szolgálhatnak arra, hogy miért is jelentkezik több esetben a súlyos testi sértés a hajléktalan személyek körében, mint a könnyű testi sértés. Ahogy azt már korábban említettem, a társadalom perifériájára sodródott személyek szinte kivétel nélkül saját „törvényeik” szerint élnek. Nem kívánnak magánindítvánnyal élni, és ezzel hatósági ügyet kezdeményezni, ellenben a közvádra üldözendő súlyos testi sértést a rendőrség járőrei saját észlelés alapján büntető eljárás keretein belül bíróság elé tudják vinni. A hajléktalan személyek többnyire egymással szemben szokták megvalósítani a fenti törvényi tényállást, bár olykor előfordulhat, hogy túlzott bódítószer-fogyasztás okán teljesen indokolatlanul a szóban forgó embercsoporton kívül esőkkel szemben is megkísérlik, vagy el is követik a testi sértés valamely esetét. Amellett a tény mellett viszont továbbra sem szabad elmentni, hogy általánosan nem mondható el, hogy minden hajléktalan személy bűnöző, mi több, közveszélyes személy lenne.

A hajléktalanok által elkövetett bűncselekmények egy másik jelentős csoportját képezi a garázdaság törvényi tényállása. A jogalkotó a következő módon határozza meg az alap esetben értendő garázdaság vétségét: „(1) *Aki olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*”²⁴ A leírtak szerint fontosnak tartom kiemelni a bűncselekmény néhány sajátosságát. A jogalkotó azzal a megfogalmazással, hogy „...ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg...”, arra utal, hogy a szóban forgó vétség a Büntető törvénykönyv szerint másodlagos bűncselekménynek minősül, azaz csak abban az esetben igényel eljárást, ha elsődleges vagy más néven fő bűncselekmény nem valósult meg. Meg kell említeni azt a tényt is, hogy a cselekmény megvalósításához nem szükséges, hogy valaki megriadjon vagy megbotránkozzon, csupán arra alkalmasnak kell lennie a cselekménynek és a helyszínnek, illetőleg további fontos tény az is, hogy az erőszakos magatartásnak nem feltétlenül természetes személy ellen kell irányulnia, az irányulhat dologra is. A garázdaság vétség körében kifejtett megállapítások alapján, a hajléktalan személyek körében el kell mondanom, hogy meglehetősen gyakori bűncselekményről beszélünk. Mint azt a testi sértés magánindítványra üldözendő változatánál elmondtam, nem jellemző, hogy ezek az emberek éljenek jogaik e körben kiterjedt gyakorlásával. A gyakorlat azt mutatja, hogy ha könnyű testi sértésben nem indítható eljárás a magánindítvány megtételének hiánya miatt, de az események alkalmassá teszik a cselekményt arra, hogy az garázdaságnak tekinthető legyen, akkor a rendőrség illetékes járőrei e másodlagos bűncselekményben indítanak büntetőeljárást. A garázdaság vétségét továbbá leggyakrabban közterületen elhelyezett dolog ellen intézett erőszakos magatartással, valamint a közterületen tartózkodó személyekkel szembeni erőszakos fellépéssel (pl. obszcén kifejezésekkel történő hangos kiabálással) követik el, jellemzően ittas vagy bódult állapotban.

²⁴ 2012. évi C. tv.339.§.

A kifosztás büntette kapcsán az előzőkhöz hasonlóan szintén a hajléktalanok csoportján belül elkövetett bűncselekményről kell többnyire beszélnünk. Legszélesebb körben a bűncselekmény 366.§ (1) bekezdés szerinti a), illetve c) pontja fordul elő a hajléktalan személyek csoporton belüli bűnelkövetésében. Számtalan esetben találkozhatunk azzal, hogy önkormányzati rendelet tiltása ellenére is közterületen alkoholt fogyasztanak hajléktalan személyek, akik ezt követően egymástól különböző tárgyakat vagy sok esetben készpénzt vesznek el, ezzel kimerítve a kifosztás (1) bekezdés a) pontjába ütköző törvényi tényállást. Más esetekben a c) pont szerinti védekezésképtelen állapotot használják ki egymással szemben. Elmondásaik alapján leginkább azért nem veszik igénybe a hajléktalanszállókat, mert ott, amíg ők alszanak, társaik eltulajdonítják dolgaikat. Ehhez hasonlóan az előbb említett cselekménysorozat lezajlik közterületen is. Nem elhanyagolható az a tény sem, hogy számos esetben az egyén ittas vagy bódult állapotát kihasználva követik el a kifosztás büntettét. Egy másik megközelítésbe helyezve viszont arról is említést kell tennünk, hogy a (2) bekezdés a) illetve b) pontja szerinti törvényi tényállást – ugyan csekélyebb számban, mint az előzőket, de – szintén elkövetik hajléktalan személyek csoportjai. A legegyszerűbb példával leggyakrabban Budapest területén találkozhatunk. Több esetben előfordult már, hogy két személy kéregetett közterületen, ahol szóba elegyedtek néhány arra sétáló állampolgárral. Abban a pár másodpercnyi időben, ameddig ők sikeresen lefoglalták a sértett figyelmét egy harmadik társuk a sértettől vagyontárgyat tulajdonított el (kizsebelte). Ezek az esetek a csoportos elkövetési forma okán mindenképpen a kifosztás minősített esetét merítik ki, mindamellett, hogy néhány esetben ez akár jelentős értékre elkövetett büntett is lehetett a dolog értékétől függően.

További és egyben talán leggyakoribb hajléktalan személyek által elkövetett bűncselekmény a lopás. A lopás törvényi tényállásának alap esetét szükséges mélyre menően vizsgálni a hajléktalanok körében. A legjelentősebb vonatkozó tényállások a 370.§ (2) bekezdés bc), bd), be), bh), illetve vidéki vonatkozásban a jogszabály bi) pontjai. Elsődlegesen a lopással kap-

csolatos vétség során a bc) pontban meghatározott vétségre kívánok reflektálni. Napi szinten előforduló bűncselekményként jelenik meg Magyarországon, hogy hajléktalan személyek bevásárlóközpontokban az áruvédelmi eszközt megrongálva vagy azt eltávolítva szeszes italt kísérelnek meg eltulajdonítani annak okán, hogy azt a későbbiekben elfogyasszák. A bd) és a be) pontokat egybe kívánom vonni, tekintettel arra, hogy az esetek többségében ez a két cselekmény kéz a kézben járnak egymással.

Mindezt egy egyszerű példán keresztül szemléltetném. Amikor zsebtolvajlásról beszélünk, akkor az esetek jelentős többségében a sértett személy tárcáját vagy igazolványtartóját tulajdonítják el az elkövetők. Természetesen gyakori a nagy értékű elektronikus eszközök eltulajdonítása is, amely eset kizárólagosan a bd) pontba ütközik. Mindenesetre, amikor tárcát vagy igazolványtartót tulajdonítanak el, a legtöbb esetben a zsebtolvajlással egyidejűleg bankkártyákat, személyazonosításra alkalmas okmányokat és más személyes adatot tartalmazó közokiratokat is eltulajdonítanak a bűncselekményt elkövetők, ezzel kimerítve a be) pontba foglaltakat. A bh) pontban meghatározottak ismét a hajléktalan személyek csoporton belüli bűnelkövetését sejtetik, hiszen lakáshoz hasonló helyiségben hajléktalan személylyel általában egy másik hajléktalan tartózkodik együtt. Itt a kifosztáshoz hasonló események történhetnek. Általában az elkövető megvárja, amíg a sértett valamely oknál fogva elhagyja a közösen birtokba vett helyiséget, majd ezt követően az ott hátrahagyott értékeket eltulajdonítja. A bi) pont szerinti tényállást úgynevezett „vidéki bűncselekménynek” nevezném, mivel Budapest illetékességi területén egyrészt nem jellemző a nagyobb erdőterület, ahol elkövethetnék a szóban forgó bűncselekményt, másrészt a budapesti hajléktalanok részére számos lehetőség van téli időszakban a melegedésre. Vidéki városi kapitányságok illetékességi területén viszont a téli időszakban rendszerint megemelkedik az erdei fa eltulajdonításával kapcsolatos vétségek száma. Ha mélyebben belegondolunk, a vidéki városok, falvak lakói többségben családi házakban élnek, ahol továbbra is az elsődleges fűtési módszer a fatüzelés. Ha nem csak a szűk értelemben vett hajléktalanokat tekintjük alanyként, hanem ide soroljuk a Bényei-modell

szerinti otthontalanokat is, akkor hamar megállapítást nyer, hogy megélhetési bűnözésről beszélünk. A hideg otthon ellen pénz szűkében a kevésbé tehetős emberek csoportja sokszor falopásra kényszerül. Számos esetben tapasztalhatjuk azt is, hogy nem csupán önértékből teszik, hanem gyermekük és családjuk számára más módon nem képesek megteremteni a szükséges életfeltételeket. Jellemzően előfordul mindemellett vidéken az is, hogy hajléktalan személyek egy már rég elhagyott házat birtokba vesznek, és annak érdekében, hogy a télen ne fagyjanak meg, falopásra kényszerülnek. Rendszerint ezek a házak erdős területen találhatóak, viszonylag közel a falu- vagy városközösségekhez, ám felelősségre vonásuk a magánlaksértés ügyében azon oknál fogva el szokott maradni, hogy évek óta nem megállapítható, hogy az adott ingatlan kinek a tulajdonát is képezi. Utcanév és házszám hiányában szinte kivitelezhetetlen a jogos tulajdonos felderítése.

Végül a rablás bűncselekmény törvényi tényállása kapcsán kívánok pár szót szólni. Fontos elhatárolási alapként a lopás és a rablás bűncselekmények között megemlíteni az erőszakot. Ez a bűncselekmény jellemzően a lopáshoz hasonló körülmények között szokott megtörténni a hajléktalanok körében. A fenti példához is roppant mód hasonló, azzal az eltéréssel, hogy ebben az esetben az egy helyiségben életvitelszerűen együtt élő hajléktalan személyek egymástól oly módon tulajdonítanak el dolgot, hogy az eltulajdonítást megelőzően a sértett fél sérelmére erőszakot alkalmaznak, vagy testi épsége elleni fenyegetést intéznek az elkövetők. Egy másik szempont szerint a rablás büntettét hajléktalan személyek csoportjukon kívül eső állampolgárok ellen követik el. Ilyen eset lehet például a 365. § (2) bekezdés szerinti törvényi tényállás értelmében, ha a rablás bűncselekmény elkövetése által eltulajdonított tárgyat a sértett fél megkísérli visszaszerezni, de ekkor az elkövető megfenyegeti, amely során kilátásba helyezi testi épségének sértését. Klasszikus eset a fentiekkel kapcsolatban a táskarablás forgalmasabb közterületeken.

Mint fent említettem, a hajléktalanok körében súlyosabb bűncselekmények is előfordulnak, amire a közelmúlt eseményei közül talán a legjobb

példa a 28-as számú villamoson történt késeléses emberölés, amelynek elkövetője két hajléktalan férfi volt, vagy említhetjük a 2013-as soroksári gyilkosság néven médiahírré vált bűncselekményt is. Ez utóbbi eset elkövetőjét, Rakovec Szilvesztert (akkoriban 40 éves hajléktalan férfi) a Fővárosi Ítéltábla 2022. június 22-én tényleges életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte az általa elkövetett emberölés, szexuális erőszak és kifosztás bűncselekmények elkövetése miatt.

Összefoglalás

A fent leírtak egyértelműen mutatják, hogy a jogsértő magatartások mind szabálysértési, mind büntető jogi kérdéskörben nagy számban jelen vannak a hajléktalan személyek csoportjában. Fontos, hogy egyes elkövetők miatt viszont ne ítéljünk el egy teljes társadalmi csoportot, hiszen többségében továbbra is csak nehéz élethelyzetben élő, de törvénytisztelő emberekről kell beszélnünk. Azon szűkebb csoportok, akik jogsértő magatartást folytatnak, ezt több esetben méltányolható, megélhetési okból teszik.

Életút és megélhetés a hajléktalanok között ***Általános ismertetés***

Tudományos diákköri konferencia céljából elkészített dolgozatom kutatási módszereként egy jól ismert kvantitatív módszert alkalmaztam. A felmérés egy teljesen anonim, papír alapon kitöltendő kérdőív volt. Bár online jelentősen könnyebben lehet információhoz jutni, és azokat kielemezni különböző erre a célra fejlesztett szoftverek segítségével, mégis figyelembe kellett vegyem azt a tényt, hogy a vizsgált embercsoport jelentős többsége valószínűsíthetően nem fog tudni válaszolni a kérdőívemre a technikai eszközök hiányából fakadóan. A vizsgálati csoportot olyan személyek alkották, akikről külső jegyeik, illetve viselkedésük alapján feltételezhető volt, hogy hajléktalanok. A kérdőív összesen 36 kérdésből állt, amelyen belül 29 mindenkire vonatkozó kérdést fogalmaztam meg, valamint további 7 eshe-

tőleges kérdést annak függvényében, hogy a kérdezett személy nevelőintézetben nevelkedett-e. A kutatást Budapest területén végeztem, és 100 fő volt hajlandó részemre segítséget nyújtani a kérdések megválaszolásával.

Elsődleges információk a felmérésben részt vevőkkel kapcsolatban

A felmérésben részt vevők nemi megoszlásának meghatározásánál megállapítottam, hogy a kérdezettek 72%-a férfi, 28%-a nő. Egyértelműen kiértekelhető volt továbbá az is, hogy e személyek túlnyomó többsége a Boomer generációba tartozik (az 1950-es és az 1960-as években születettek). Életútjaik többségében eltérnek, ám végkifejletként mindannyian a hajléktalanság állapotába jutottak. Mi sem igazolja ezt jobban, mint a felmérés által mutatott közel azonos százalékos ráta, amely az iskolai végzettség vonatkozásában a felsőoktatástól eltekintve majdnem azonos. A kérdezett személyek körében kb. ugyanannyian rendelkeznek 8 általános osztállyal, érettségi nélkül szakmával, érettséggel vagy érettséggel és szakmával egyaránt. Fenti állításomat ez a mérés is igazolhatja, de ezen a ponton meg kívánom jegyezni azt is, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkező személyek száma a hajléktalanok között meglehetősen alacsony, így valószínűsíteniünk kell azt a tényt is, hogy az iskolázottság mértéke is befolyásolhatja a hajléktalanná válás kockázati tényezőit, de a hajléktalanság állapota is negatív hatást gyakorolhat az iskolai végzettségre. Breitner Péter: A hajléktalanná válás lépcsőfokai című művében több ízben is kitér a szülői és iskolai neveltetés fontosságára, és hangsúlyozza a minőség fontosságát is, mint tényezőt a hajléktalanság állapotának elkerülése során. Fontos tény az is, hogy a megkérdezettek mintegy 90%-a elmondása szerint nem rendelkezik hiteltartozással, és 100% vallja, hogy kizárólag magát kell fenntartania, mégis 54%-uk kevesebb, mint havi 50 000 Ft-ból, 27%-uk pedig 50 000 és 100 000 Ft közötti összegből kell megéljen. Csupán 19% vallotta, hogy nettó jövedelme egy hónapra lebontva meghaladja a 100 000 Ft-ot, viszont itt fontos megjegyezni azt is, hogy ezen összegekbe a koldulásból, jótékonykodásból származó és minden egyéb bejövő pénzt is beleszámoltam. A Bényei-féle modell alapján bátorítottam feltenni azt a kérdést is,

hogyan mennek el az életvitelszerűen együtt egy háztartásban. A válaszadók 81%-a egyedül él, tekintettel arra, hogy közülük a többség nem is rendelkezik állandó lakóhellyel, ellenben a fennmaradó 19% legalább másod-, de jellemzően harmadmagával él egy háztartásban. Markáns tényként kell megállapítanom, hogy a kutatás alanyai 100%-ban állítják, hogy nem saját tulajdonú ingatlanban élnek, amely tény azért jelentősen kirívó, mivel ahogy azt már fentebb terjedelmesebben megfogalmaztam, és több külső kutatás által alá is támasztottam, alapvetően napjaink Magyarországon az életvitel arra tendál, hogy mindenki saját tulajdonú ingatlant kíván vásárolni.

A társadalomhoz fűződő viszony

A következőkben a megkérdezett személyek társadalomhoz való viszonyáról jegyeznék meg néhány gondolatot. A megkérdezettek pontosan 90%-a vallja, hogy saját maga részéről mindent elkövetett annak érdekében, hogy a társadalom szerves és fontos tagja legyen. Egy 1-től 6-ig terjedő skálán – ahol az 1-es jelöli az abszolút nemleges, és a 6-os az abszolút igenleges választ, a feltett kérdésre, miszerint „Mennyire érzi úgy, hogy önt bármely oknál fogva a társadalom magából kitaszította?” – a válaszok átlagából 3-as érték jött ki. A kifejtendő kérdésekre ugyan nem szívesen válaszoltak a megkérdezettek, viszont azok, akik ezt megtették, szinte kivétel nélkül azt állították, hogy munkát kerestek, adóztak, termelésben vettek részt, és családot alapítottak, ezzel járultak hozzá ahhoz, hogy a társadalom elfogadja őket, és hasznos állampolgárrá válhassanak. Életszínvonaluk véleményem szerint részben meghatározza a társadalomhoz fűződő viszonyukat, ezért ennél az alpontnál kell erről is beszélnünk. A felmérésben részt vevők átlagosan egy 1-től 6-ig terjedő skálán 5-ösre értékelték a megélhetési nehézségüket. Az előbb említett skálán 1-es jelöli az abszolút nem nehéz megélhetést, és 6-os az abszolút nehéz megélhetést. Feleletválasztós kérdés alapján pedig az érintettek átlag alattiként fogalmazták meg az életszínvonalukat.

Szabálysértési és büntetőjogi felelősséggel kapcsolatos felmérés

Rendészeti szempontból vizsgálva a hajléktalanság állapotának kérdését, a legfontosabb talán az, hogy az alanyok szabálysértési és büntetőjogi előéletét megismerjük. Természetesen e mutatók alapján általánosítani hiba volna, és elfogadható tudományos kereteken belül nem is lehetséges, ellenben egy fajta statisztikai mutatóként kiszámíthatóbb jellemzést adhat a nevezett embercsoportról. Meg kívánom jegyezni azt is, hogy tekintettel arra, hogy a kérdőív több aspektusra keresett választ, a teljesség igénye nélkül tudok csak következtetéseket levonni az alcímbe foglaltakra.

A megkérdezett személyek 81%-a elmondta, hogy nem született vele szemben elmarasztaló ítélet büntetőeljárás során. A fennmaradó 29%, akikkel szemben viszont igen, 91%-ban azt nyilatkozta, hogy nem voltak tudatában az elkövetéskor, hogy magatartásukkal bűncselekményt követnek el. Fontosnak tartom azt a tényt is feltárni, hogy a felmérés alanyai milyen százalékos arányban követtek el bűncselekményt, amely miatt nem lettek felelősségre vonva. A megkérdezettek csupán 18%-a állította, hogy bűncselekményt oly módon követett el, hogy amiatt nem volt felelősségre vonva. Viszont azt is meg kell állapítanunk, hogy a fennmaradó 82% egy része, akik nemleges választ adtak, a korábban említett okokból fakadóan lehetséges, hogy nincs is tisztában magatartásának eshetőleges jogi következményeivel.

A megkérdezett emberek 72%-a állította, hogy követett már el szabálysértést, amely miatt nem vonták felelősségre. Fontos azt is megjegyeznünk, hogy többségében ezek a szabálysértések a hajléktalanság állapotával szorosan összefüggő vagy bagatell szabálysértési tényállásokat merítettek ki. A leggyakrabban elkövetett szabálysértés részükről a 2012. évi II. törvény 185.§ szerinti koldulás szabálysértése volt. A felmérésben részt vevők gyermekkorukkal kapcsolatban is nyilatkoztak szabálysértési és büntetőjogi előéletükről. 18%-uk állítja, hogy gyermekkorban sarkallták bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésére, viszont abban a két kérdésben egyöntetűen 100%-ban nemleges választ adtak, hogy sem sarkallásra, sem önelhárításból nem követtek el jogellenes magatartást.

Gyermekkor és neveltetés

Véleményem szerint a legfontosabb egy gyermek számára, hogy legyen előtte egy pozitív követendő példa, azaz legalább egy olyan személy, akire példaképként tekint. Ezért az első kérdésem ebben a témakörben erre irányult. 73% állította, hogy gyermekként volt olyan ember az életében, akire példaképként felnézhetett. Gyermekkorai éveit a megkérdezettek 82%-a családi környezetben élte meg, és mintegy 18%-a árvaházban, intézetben nőtt fel. 54%-ban állítják továbbá, hogy negatív megkülönböztetés érte őket nemzeti, etnikai vagy vallási hovatartozásuk miatt, de bántalmazás áldozataivá elmondásuk szerint egyikük sem vált.

Intézetben nevelkedett gyermekekből hajléktalan személyek

Külön kérdéseket tettem fel a nevelő intézeti körülményekkel kapcsolatban azoknak, akiknek nem adatott meg, hogy családi környezetben éljék meg gyermekkorukat. Meglehetősen megoszló válaszokat kellett konstatáljak. 50-50%-ban eltértek álláspontjaik a következő kérdésekben: Érzelmileg kötődött-e nevelőjéhez? Vélelmezi-e, hogy amennyiben nem nevelő intézetben nevelkedik, abban az esetben az élete más, pozitívabb irányba haladt volna? Gyermekként jelentős baráti körrel rendelkezett? Annak ellenére, hogy az intézménnyel és magánélettel kapcsolatos kérdésekre adott válaszaik roppant megoszlók voltak, abban 100%-ban egyetértettek, hogy egykori tanáraiktól megfelelő törődést és támogatást kaptak.

Összegzés

A fent leírtak összegzését talán a történeti múlttól érdemes kezdeni, és napjainkig vezetni különböző szempontokat figyelembe véve. Mint arról fentebb írtam, a hajléktalanság jelensége egyidős az emberiséggel, és minden társadalomban egyaránt jelen volt annak ellenére is, hogy meghatározott korok és politikai irányzataik sok esetben tiltották és szankcionálták is a

hajléktalanság állapotába sodródott személyeket. A Bényei-féle modell alapján végzett kutatások által egyértelműen kijelenthető, hogy napjaink Magyarországon az otthontalanoktól kezdve egészen a fedél nélküliek csoportjába tartozó személyek jelentős számban fordulnak elő. Rendészeti, társadalmi és pszichológiai aspektusban vizsgálva a hajléktalanság kérdéskörét, több következtetés is levonható. Rendészeti vonatkozásban a hajléktalan személyek csoportja jelentősen leterheli az általános rendészeti feladatok ellátására létrehozott rendőri szerv állományát. Folyamatos feladatmeghatározások érkeznek a rendőrség felé, tekintettel arra, hogy a hajléktalanná vált személyek körében gyakorta előfordul, hogy bűncselekmény elkövetésének áldozatává, elkövetőjévé válnak, illetve az is, hogy szabálysértést követnek el, vagy azt sérelmükre követik el. A fent leírt számos szabálysértési és büntetőjogi tényállás nagyszámú intézkedést eredményez, ezzel együtt pedig többletfeladatokat generál a már meglévők mellett. Az sem elhanyagolható, hogy a késő őszi és téli időszakban a hajléktalanok a kihűlés veszélyének fokozottan kiszolgáltatottak, ebből fakadóan a biztonsági intézkedések száma is megszorodik. Bár korábban már kifejtettem, de fontosnak tartom az összegzésben is megfogalmazni, hogy annak ellenére, hogy a jogalkotó több jogszabály által számos a hajléktalanokkal kapcsolatos problémának a megoldását a rendőrség hatáskörébe utalta, elsődlegesen szociális és társadalmi problémaként kellene e kérdést kezelni. A társadalmi kitaszítottság, a nincstelenség, az alapvető életfeltételek hiánya és a magány pszichológiai tényezői együttesen tovább rontják a hajléktalan állampolgárok életkörülményeit, és megnehezítik „felemelkedésüket”, beilleszkedésüket a társadalomba. Társadalmilag társas kapcsolataik hiányosságai miatt visszafejlődést mutatnak szociális és pszichológiai vonatkozásban egyaránt, és végső elkeseredésükben életük kilátástalanná válik. Rendészeti aspektusban saját tapasztalataim azt mutatják, hogy azzal egyidejűleg, hogy a rendőrök a jogszabályi előírásoknak megfelelően járnak el, törekednek arra is, hogy az intézkedéseikkel a hajléktalan személyeket preventív módon tartsák jogkövető úton, és ne szankcióval oldják meg az azt nem feltétlenül igénylő problémákat. Az intézkedési kultúra javulása több

esetben is pozitív visszajelzést mutat az intézkedés alá vont személyek részéről is, hisz szabálysértés elkövetése esetén, ha a megfelelő kommunikáció egy figyelmeztetéssel zárul, az sokszor elegendő ahhoz, hogy önszántukból befejezzék a szabálysértő magatartást, és hajléktalan szállóra távozzanak.

Zárásként megjegyezném, hogy jelenleg a rendőrség a nyugati mintához hasonlóan a lehető leginkább arra törekszik, hogy állampolgár barát intézkedéseket foganatosítson, és ez a tény pozitívan befolyásolja a hajléktalan személyek rendőrhöz fűzött kapcsolatát, gondolatait is, de nem tartom valószínűnek, hogy ez önmagában hosszú távú megoldást jelentene egy már évszázadok óta fennálló társadalmi problémára. Természetesen a hajléktalanság teljes eltűnése egy utópisztikus gondolat, mégis felmerül erre az igény, és ezzel egyidejűleg a kérdés is: rendészeti vagy társadalmi feladat a hajléktalanság megszüntetése?

Felhasznált irodalom

Tanulmányok:

Gyuris Tamás: Hajléktalanság nálunk – és az Unió országaiban. Kapocs 2003/5. szám

Bényei Tamás: A lelki otthon és a lelki otthontalanság. In: Bényei Tamás (szerk.): Otthon és idegenség. Kijárat Kiadó. Budapest, 2000.

Kántor-Dúll: A hajléktalanság láthatatlan arca: A lelki otthonosság és a lelki otthontalanság. Magyar Pszichológiai Szemle 2018/4/5.szám. DOI: 10.1556/0016.2018.73.4.5

Bíró Sándor – Vadász Csaba: A hajléktalan személyek sérelmére elkövetett bűncselekmények egyes kérdései. Belügyi Szemle 2003/6. szám. 3–18. o.

Whitbeck, Les B. – Hoyt, Dan R.: Nowhere to Grow: Homeless and Runaway Adolescents and Their Families. New York, Aldine de Gruyter. 1999.

Milburn, Norweeta G. – Rice, Eric – Rotheram-Borus, Mary Jane et al.: Adolescents exiting homelessness over two years: The risk amplification and abatement model. *Journal of Research on Adolescence*, 2009/4. szám. 762–785. o.

Goodman, Lisa A. – Saxe, Leonard – Harvey, Mary: Homelessness as psychological trauma: Broadening perspectives. *American Psychologist*, 1991/11. szám 1219–1225. o.

Barabásné Koller Erzsébet: Az otthontalanság pszichológiai hatása a hajléktalan életmóddal kapcsolatba kerülő személyek identitásváltozásában. In: *Esély* 2006/3. szám. 3–25. o.

Gyuris Tamás – Orros Jolán: Tények és hátterük. Rövid áttekintés a magyarországi hajléktalan ellátásról. Budapest, *Esély Alapítvány*. 1999.

Kállai Barbara: A hajléktalan kérdés rendészeti aspektusai. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészetelméleti Kutatóműhelye országos tudományos pályázati felhívására benyújtott pályamunka.

Szoboszlai Katalin – Fábián Gergely – Hüse Lajos: Hogyan válnak áldozattá a hajléktalanok? In: *Esély* 2008/4. szám.

Tihanyi Miklós: Amikor bűn az élet – azaz a hajléktalanság kriminalizációja. In: *Jogtudományi / büntetőjogi tárgyú tanulmánykötet*

Tihanyi Miklós: „Ne ölj” – az élet és az emberi méltóság keresztény értéktartalmának büntetőjogi védelme. In: *büntetőjogi–etikai tárgyú tanulmánykötet*.

Törvények, rendeletek:

1913. évi XXI. törvénycikk a közveszélyes munkakerülőkről

1984. évi 19. számú törvényerejű rendelet a büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

1989. évi XXIII. törvény a büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

13/1992. (VIII. 7.) IM rendelet

4780/1932. M. E. számú rendelet

1993. évi III. törvény Jogi meghatározás a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

2012. évi C. törvény A Büntető Törvénykönyvről

178/2018 (X. 2.) Kormányrendelet az életvitel szerű közterületi tartózkodás szabályainak megsértése szabálysértéssel kapcsolatban közreműködő egyes szervek kijelöléséről és feladatairól

637/2020. (XII. 22.) Korm. rendelet a hiteltörlesztési moratórium veszélyhelyzettel kapcsolatos különös szabályainak bevezetéséről

6/2021. (IX. 15.) MK. rendelet a hiteltörlesztési moratórium igénybevételehez alkalmazandó kérelemről

536/2021. (IX. 15.) Korm. rendelet a hiteltörlesztési moratórium veszélyhelyzettel kapcsolatos különös szabályainak bevezetéséről szóló

Online linkek:

<https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/228.html>

<https://tk.hu/a-hajlektalansag-tarsadalmi-okairol-es-ezek-kezelesenek-lehetosegeirol>

1. számú melléklet

A bűnözés, mint jelenség a társadalom kitaszított rétegeiben

1. Neme?

- ☐ Férfi
- ☐ Nő

2. Mikor született ön?

3. Mi az ön legmagasabb iskolai végzettsége?

- ☐ 8 általános
- ☐ érettségi nélkül szakma
- ☐ érettségi
- ☐ érettségi és szakma
- ☐ felsőfokú végzettség

4. Mennyi az általános nettó jövedelme (hónapra lebontva)?

5. Van-e önnek folyamatban lévő hiteltartozása?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

6. Vannak-e a háztartásban eltartottak?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

7. Mennyien élnek életvitelszerűen együtt egy háztartásban?

- ☐ Egyedül
- ☐ Ketten
- ☐ Hárman
- ☐ Négyen
- ☐ Négynél többen

8. Saját tulajdonú ingatlanjában él?

- ☐ Igen
☐ Nem

9. Mennyire érzi úgy, hogy önt bármilyen oknál fogva a társadalom magából kitaszította? (1 = Abszolút nem, 6 = Abszolút igen)

1	2	3	4	5	6

10. Kívánt-e valaha beolvadni a társadalomba, és a normák szerint élni?

- ☐ Igen
☐ Nem

11. Ha igen, miért érzi így? Írja le pár gondolatban!

12. Az alábbi skálán, kérem, határozza meg, hogy mennyire érzi nehéznek a megélhetését (1 = Abszolút nem nehéz, 6 = Kimondottan nehéz)

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

13. Milyen életszínvonalon él ön?

- ☐ Elfogadhatatlan
☐ Átlag alatti
☐ Átlagos
☐ Átlag feletti
☐ Kiváló

14. Született-e elmarasztaló ítélet önnel szemben büntető eljárás során?

☐ Igen

☐ Nem

15. Tisztában volt-e az ön által elkövetett bűncselekmény elkövetésének időpontjában azzal, hogy bűncselekményt követ el?

☐ Igen

☐ Nem

16. Felelősségre vonták-e bármilyen szabályszegés miatt?

☐ Igen

☐ Nem

17. Követett-e már el szabálysértést, amely miatt nem lett felelősségre vonva?

☐ Igen

☐ Nem

18. Követett-e már el bűncselekményt, amely miatt nem lett felelősségre vonva?

☐ Igen

☐ Nem

19. Ha igen, mi volt annak az oka?

20. Gyermekként sarkallták-e bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésére?

☐ Igen

☐ Nem

21. Gyermekként más felkérésére követett-e el szabálysértést vagy bűncselekményt?

☐ Igen

☐ Nem

22. Gyermekként saját elhatározásából követett-e el szabálysértést vagy bűncselekményt?

- ☐ Igen
☐ Nem

23. Az iskolai neveltetése és a szülői neveltetése mennyire tért el egymástól? (1 = Abszolút nem, 6 = Abszolút eltért)

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

24. Volt-e önnek olyan személy a környezetében, akire felnézett?

- ☐ Igen
☐ Nem

25. Érte-e önt bármilyen fajta negatív megkülönböztetés élete során nemzeti, etnikai vagy vallási hovatartozása miatt?

- ☐ Igen
☐ Nem

26. Családban nevelkedett?

- ☐ Igen
☐ Nem

27. Intézetben nevelkedett?

- ☐ Igen
☐ Nem

28. Érte-e önt bántalmazás családon belül/intézetben belül gyermekkorában?

- ☐ Igen
☐ Nem

29. Ha intézetben nevelkedett, milyen légkör volt ott?

A következő kérdésekre akkor válaszoljon, ha intézetben nevelkedett.

31. Érzelmileg kötődött a nevelőjéhez?

☐ Igen

☐ Nem

32. Vélelmezi ön, hogy amennyiben nem nevelő intézetben nevelkedik, abban az esetben az élete más, pozitívabb irányba haladt volna?

☐ Igen

☐ Nem

33. Gyermekként jelentős baráti körrel rendelkezett?

☐ Igen

☐ Nem

34. Fiatal korában baráti társasága milyen mértékben befolyásolta önt negatív irányba? (1 = Abszolút nem, 6 = Abszolút igen)

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

35. Megfelelőnek érzi ön a nevelőintézetben kapott ellátását? (1 = Abszolút nem, 6 = Abszolút igen)

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

36. Tanulmányai során tanáraitól megfelelő törődést és támogatást kapott?

☐ Igen

☐ Nem